

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Magdalena Michlíčková

Boj italského státu proti mafii

Bakalářská práce

Praha 2007

Autor práce: **Magdalena Michlíčková**

Vedoucí práce: **Mgr. Jan Váška**

Oponent práce: **PhDr. Klára Ramirez – Florez, Ph. D.**

Datum obhajoby: **2007**

Hodnocení: **výborně**

Bibliografický záznam

MICHLÍČKOVÁ, Magdalena. *Boj italského státu proti mafii*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2007. 53 s. Vedoucí bakalářské Mgr. JanVáška.

Anotace

Bakalářská práce „Boj italského státu proti mafii“ pojednává o fenoménu italské mafie a reakci italského státu a společnosti na tuto problematiku. Zaměřuje se na období po Druhé světové válce. Po představení tématu a jeho hlavních charakteristik sleduje práce jak vývoj mafie samotné, tak boj italského státu proti mafii v průběhu historie. Za vrchol tohoto boje jsou považována léta 1986 a 1987, kdy se konal první velký soudní proces s mafii. Obdobím krize byl naopak rok 1992, který přinesl sérii mafiánských vražd a smrt soudců Falconeho a Borsellina. Práce je z časového hlediska zakončena zatčením Bernarda Provenzana, které se odehrálo v dubnu 2006 a nastiňuje některé hypotézy dalšího vývoje. Kromě historické části, se práce rovněž zabývá některými aspekty mafie z komplexnějšího hlediska, zejména pak politickými a společenskými souvislostmi a uvádí přehled nejdůležitějších legislativních norem týkajících se boje italského státu proti mafii.

Cílem práce je představit toto u nás zatím velmi málo zpracované téma, shrnout základní momenty boje italského státu proti mafii v průběhu historie a zjistit v čem spočívá síla fenoménu mafie a existuje-li reálné možnost jeho porážky.

Annotation

Bachelor's thesis, "The fight of the Italian state against the mafia", deals with the Italian mafia and the approach of the Italian state and society to this phenomenon. It concentrates on the era after World War II. After introducing the topic and its main characteristics, the thesis follows the course of events regarding the mafia itself as well as the fight of the Italian state against the mafia throughout history. The peak of this fight was occurred during the years 1986 and 1987 when the biggest trial against the mafia was held. The hardest defeat it suffered, on the other hand, was the year 1992, when a series of mafia killings took place and judges Falcone and Borsellino were

murdered. The thesis is concluded by the arrest of Bernardo Provenzano in April 2006. It also interprets some of the hypotheses regarding the future course of events. The thesis also deals with some aspects of the mafia phenomenon from a more complex point of view, in particular with the mafia's political and social context. The thesis also provides an overview of the main points of the Italian legislation concerning the fight against the mafia. The goal of the thesis is to introduce a topic which is in the Czech background almost unexplored, to summarize the fundamental points of the fight against the mafia in Italy, and to find out the roots of the mafia's strength. It tries to answer the question of whether there is a chance to defeat the mafia.

Klíčová slova

Mafie, Itálie, 20. století, organizovaný zločin.

Keywords

Mafia, Italy, 20th century, organized crime.

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 14. května 2007

Magdalena Michlíčková

Ráda bych poděkovala Mgr. Janu Váškovi za trpělivost, laskavost a cenné rady při vedení mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod	9
<i>Struktura práce.....</i>	<i>10</i>
<i>Používané termíny.....</i>	<i>11</i>
<i>Bibliografické materiály.....</i>	<i>11</i>
1 Vymezení pojmu mafie.....	14
1.1 <i>Termín Mafie.....</i>	<i>14</i>
1.2 <i>Mafiánské organizace Jižní Itálie</i>	<i>15</i>
1.3 <i>Kontrola teritoria.....</i>	<i>16</i>
1.4 <i>Role mafiána jako prostředníka.....</i>	<i>16</i>
1.5 <i>Pentiti.....</i>	<i>17</i>
1.6 <i>Stereotypy a předsudky týkající se mafie.....</i>	<i>18</i>
2 Vývoj mafie do 50. let 20. století.....	20
2.1 <i>Původ mafie</i>	<i>20</i>
2.2 <i>První aktivity mafie.....</i>	<i>20</i>
2.3 <i>Období fašismu</i>	<i>21</i>
2.4 <i>Během Druhé světové války a poválečná situace.....</i>	<i>22</i>
2.5 <i>Změny v Itálii v 50. letech, mafie se přizpůsobuje.....</i>	<i>23</i>
3 60. a 70. léta – poválečná transformace a podnikání mafie.....	24
3.1 <i>„Stará“ versus „nová“ mafie</i>	<i>24</i>
3.2 <i>Doba vlády fanfaniánské elity.....</i>	<i>24</i>
3.3 <i>Parlamentní komise Antimafia.....</i>	<i>25</i>
3.4 <i>Mafiánské podnikání.....</i>	<i>27</i>
3.5 <i>Terorismus v 70. letech, roky olova</i>	<i>27</i>
3.6 <i>Antimafia pool.....</i>	<i>28</i>
4 Přelomová 80. léta v boji s mafií.....	29
4.1 <i>Tragický rok 1982.....</i>	<i>29</i>
4.2 <i>Vznik Nového hnutí Antimafia.....</i>	<i>30</i>
4.3 <i>Maxi proces.....</i>	<i>30</i>
4.4 <i>Palerské jaro</i>	<i>32</i>
5 90. léta, sociokulturní změna a její vliv na boj proti organizovanému zločinu	34
5.1 <i>Giovanni Falcone a Paolo Borsellino.....</i>	<i>34</i>
5.2 <i>Mobilizace Palerma a sdružení typu Antimafia</i>	<i>35</i>
5.3 <i>Politické změny</i>	<i>36</i>
5.4 <i>Zatčení Salvatora Riiny.....</i>	<i>37</i>
5.5 <i>Reakce společnosti a Evropské Unie na události 90. let.....</i>	<i>38</i>

6	Boj proti mafii v současné Itálii.....	39
6.1	<i>Mafie po roce 2000.....</i>	39
6.2	<i>Bernardo Provenzano.....</i>	39
7	Mafie v širším kontextu.....	42
7.1	<i>Mafie a politika – od spolupráce ke střetu.....</i>	42
7.2	<i>Mafie a společnost.....</i>	43
7.3	<i>Mafie v italském tisku.....</i>	44
8	Důležité body zákonodárství Antimafia.....	45
8.1	<i>Preventivní opatření:.....</i>	47
	Závěr.....	48
	Použitá literatura.....	50
	Summary.....	52

Úvod

Mafie je fenoménem, který již po téměř 150 let ovlivňuje politický, ekonomický i společenský život Itálie. Během tohoto období mafie prošla mnohými změnami, obdobími síly i úpadku a měnil se rovněž postoj státu vůči mafii a jejímu působení. Jedná se tedy o jev dlouhodobý, zároveň však zcela aktuální, o čemž jsme se mohli přesvědčit například vloni v souvislosti se zatčením čelního představitele Cosa Nostry Bernarda Provenzana, kdy téma italské mafie ve větší míře proniklo i do médií mimo Itálii. Snad nejvýmluvnějším důkazem aktuality mafiánského fenoménu v dnešním světě však zůstává každodenní život jižní Itálie, kde je působení mafie nejzřetelnější a s jeho projevy se můžeme setkat takřka na každém kroku.

Přesto, že jsou mafiánské organizace koncentrovány zejména na jihu Itálie, který je tradiční oblastí jejich působení, mafie je v dnešní době problémem ne regionálním, ale celostátním, neboť přechodem k podnikatelské činnosti se působení mafie rozšířilo po celém území Itálie. Přesto je mafie tématem poměrně málo diskutovaným, což je podle mého názoru zapříčiněno jeho citlivostí, kontroverzností a jakousi neproniknutelností mafiánských organizací, která s sebou mnohdy přináší zkreslené představy veřejnosti o tomto fenoménu. Také postoj italského státu vůči mafii se zdá být poněkud nejednoznačný, v průběhu dějin kolísá od spolupráce a tichého souhlasu až k otevřenému boji proti mafii. U nás je toto téma zatím téměř nezpracované a veřejností často považované za kapitolu patřící pouze do dobrodružných románů či filmů.

Cílem mé práce je představit problematiku italské mafie, jejího působení v průběhu dějin a zejména se zaměřit na postoj italského státu k mafii v jednotlivých obdobích. Po krátkém představení původu mafie se zaměřím zejména na období po Druhé světové válce s důrazem na období od přelomových 80. let. Chtěla bych se pokusit shrnout základní momenty boje italského státu proti mafii v průběhu historie a zjistit čím se fenomén mafie (a tím pádem i boj proti němu) liší od ostatních kriminálních činností, v čem spočívá jeho síla a existuje-li reálná možnost jeho porážky.

Hledání objektivní odpovědi na tyto otázky je ztíženo specifickostí a neprůhledností tématu mafie. Není totiž v ničem zájmu zveřejňovat detailní informace o fungování mafie a boje proti ní, neboť i postoj státního aparátu k této problematice bývá často nejednoznačný a kontroverzní. Tato práce si tedy neklade za cíl vyjasnit vztahy státu a mafie a spolehlivě předpovědět budoucí vývoj tohoto problému. Doufám však, že

bude přínosem také z hlediska seznámení čtenáře s problematikou u nás doposud málo zpracovanou, nastínění hypotéz a možných interpretací spojených s tímto tématem.

Téma mafie je úzce spojeno také s tématem korupčních skandálů v italské politice, které ve své práci zmiňuji, ale z důvodu omezeného rozsahu bakalářské práce se jim nevěnuji dopodrobna. Stejně tak není cílem mé práce detailně se věnovat italské politické scéně, proto zmiňuji pouze fakta, která mají souvislost s problematikou mafie.

Struktura práce

Rozhodla jsem se založit členění práce na časové chronologii, neboť chronologické členění považuji za nejpřehlednější. V každé z kapitol se pak věnuji vývoji mafie i přístupu státu k ní. Výjimku tvoří první kapitola a poslední dvě, ve kterých se snažím představit některé aspekty týkající se mafie a boje proti ní všeobecně, z celkové perspektivy.

V první kapitole se věnuji vymezení pojmu mafie a vysvětlení v jakém významu jej budu používat, neboť tento termín bývá používán ve více významech. Stručně zmiňuji hlavní mafiánské organizace na území Itálie a jejich hlavní specifika. Dále se v první kapitole věnuji několika charakteristickým aspektům mafiánského fenoménu, které jsou důležité pro pochopení tématu a některé z nich budou dále v textu zmiňovány.

Druhou kapitolou začíná chronologická část práce. Věnuji se v ní původu mafie a jejím prvním aktivitám, zejména se však soustředím na období fašismu a Druhé světové války. V závěru kapitoly se zaměřuji na změny, které proběhly v 50. letech a jejich dopad na fenomén mafie.

Třetí kapitola se zabývá situací v 60. a 70. letech, kdy se mafie transformuje a z činnosti agrární se její aktivita přesouvá do oblasti podnikání a průmyslu. V tomto období rovněž vzniká Parlamentní komise Antimafie, která je dalším důležitým tématem jemuž se v této kapitole věnuji.

Ve čtvrté kapitole se zabývám 80. léty, které přinesly mnohé převratné události pro boj italského státu s mafii, jejichž vrcholem byl tzv. Maxi proces – první velký soudní proces s Cosa Nostrou.

V páté kapitole uvádím hlavní události 90. let týkající se boje s mafii. Zaměřuji se na vraždy soudců Falconeho a Borsellina a následný obrat společnosti proti mafii.

Rovněž zmiňuji změny, které tato dekáda přinesla ve sféře politické, a to jak na mezinárodní, tak na italské národní úrovni.

Šestá kapitola je poslední z chronologické řady a je věnována boji proti mafii v současné Itálii. Z časového hlediska práci zakončuji zatčením Bernarda Provenzana v dubnu 2006 a nastíněním hypotéz jak bude mafie a boj proti ní fungovat dál.

Sedmou kapitolu jsem nazvala „Mafie v širším kontextu“. Zde se odkláním od časové hierarchie a snažím se shrnout některé aspekty fenoménu mafie z komplexnějšího hlediska. Zaměřuji se na tři témata: mafie a politika, mafie a společnost a mafie v italském tisku.

Poslední kapitolou je výčet nejdůležitějších bodů italské legislativy týkajících se boje proti mafii. Účelem této kapitoly je přehledné doplnění práce o informace o právních norem souvisejících s tématem. Jelikož tato práce nemá právnícké zaměření, uvádím jen body základní. Z důvodu čistě informativního charakteru této kapitoly vycházím ve velké většině z jednoho zdroje (Nanula, G.: *La lotta alla mafia : strumenti giuridici, strutture di coordinamento, legislazione vigente* / Gaetano Nanula, Milano : Giuffrè, 1999).

Používané termíny

V celé práci používám termín *mafie*, který, jak uvádím v první kapitole, může být používán ve více významech. Je proto nutné vysvětlit, co tímto pojmem ve své práci rozumím. Dále v práci často používám italské termíny. Jelikož se jedná o problematiku velmi specifickou a některé termíny nemají český ekvivalent nebo nemají ekvivalent stejně výstižný, navíc se často nepřekládají ani do dalších jazyků, rozhodla jsem se tyto termíny nepřekládat. Při jejich prvním použití uvádím vždy český překlad či vysvětlení a dále používám termín originální.

Bibliografické materiály

Česká odborná literatura se problematikou italské mafie téměř nezabývá. Do češtiny byla přeložena některá díla významných italských autorů, kteří se mafii věnují, například Pino Arlacchi či Salvatore Lupo. Problematikou italské mafie se v rámci české literatury zabývají pouze jednotlivé články některých časopisů, například Respekt či Mezinárodní politika. V období po zatčení Bernarda Provenzano stoupl zájem českých denníků o toto téma, zpravidla se však nejednalo o hlubší analýzy a články se

soustředily právě na události okolo Provenzanova zatčení. Literaturu jsem tedy čerpala především v Itálii, kde se tomuto tématu věnuje mnoho autorů. Z většiny se jedná o díla psaná italsky, několik jich je v angličtině.

Literatura, kterou jsem používala by se dala rozčlenit do několika okruhů: Literatura, která se zabývá mafii jako takovou – například díla autorů P. Arlacchiho, A. Crisantinové, S. Lodata, S. Lupa, P. Pezzina, N. Trafagli nebo L. Violanteho. Dále díla zabývající se bojem proti mafii – v tomto okruhu jsem čerpala z děl S. Andó, A. Jamiesonové či J. Schneiderové. Odlišnou perspektivu nabízí autoři, kteří se italskou mafii zabývají v rámci jiného tématu zejména politiky, například F. Spoots a T. Wieser v díle *A Difficult Democracy* či Leopardi a Nannetti v knize *Italian Politics – a review*. Nakonec jsou to díla, která se věnují legislativním opatřením týkajících se mafie – zejména G. Nanula: *La lotta alla mafia : strumenti giuridici, strutture di coordinamento* či Consiglio nazionale dei dottori commercialisti: *Sequestro antimafia e amministrazione giudiziaria*. Některé z materiálů rovněž obsahují rozhovory či korespondenci se soudci, mafiány, kteří se rozhodli spolupracovat s justicí či s italskými politiky. Velmi přínosná byla z tohoto hlediska kniha S. Lodata *Venticinque anni di Mafia. C'era una volta la lotta alla mafia*. Problematické bylo získávání materiálů týkajících se období po roce 2000, ke kterému neexistuje mnoho knih. Spoléhala jsem tedy na odborné články periodik a internetových zdrojů.

Ne vždy se jednotlivé zdroje vyjadřující se ke stejnému tématu shodovaly, v některých případech jsou jejich tvrzení dokonce v přímém kontrastu. Například Pino Arlacchi, který pojímá mafii především ze sociologického hlediska, píše: „Přestože z narážek z literární a novinářské publicistiky by se mohlo zdát, že existují tajné, hodnostářské a centrálně řízené zločinecké organizace jménem Mafie, 'Ndrangheta nebo Camorra...opak je pravdou. Nic takového nikdy neexistovalo a neexistuje“.¹ Naproti tomu jiné zdroje uvádí přesnou hierarchickou strukturu mafiánských organizací.²

Používala jsem rovněž internetové zdroje, zejména webové stránky organizací zabývajících se dokumentací a bojem proti mafii. Na stránkách *Parlamentní komise pro vyšetřování mafiánského fenoménu a podobných kriminálních organizací* (Commissione

¹ Arlacchi, P.: *Italská mafie a její podnikání*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 54.

² Viz např. : Leonardi, Nanetti: *Italian politics – a review*, Frances Pinter Publishers, Wolfeboro, NH, USA 1986, s. 93.

parlamentare d'inchiesta sul fenomeno della mafia e delle altre associazioni criminali similari) a *Vyšetřovacího ředitelství Antimafia* (Direzione investigativa Antimafia) jsou k dispozici rovněž zákony týkající se tohoto tématu.

1 Vymezení pojmu mafie

1.1 Termín Mafie

Na otázku „Co to je mafie?“ neexistuje jednoznačná odpověď. Jeden z obžalovaných v rámci procesu s mafii, na otázku zda patří k mafii odpověděl : “Nevím, co to mafie znamená”³ a v jistém smyslu mohl mluvit pravdu. Je proto nutné vysvětlit, co tímto pojmem ve své práci rozumím. Termín se používá v těchto hlavních významech:

- název jedné konkrétní kriminální organizace na Sicílii a jihu Itálie
- všeobecný název pro zločinecké organizace ve světě – italské, americké, ruské, japonské, čínské a další
- někteří autoři (např. Pino Arlacchi) používají termín *mafia* k označení jistého sociologického fenoménu: určitý typ chování, sociálních vztahů: „Mafie to je chování a moc, ne formální organizace. Jednat jako mafiant znamená zachovat si čest v rámci pravidel“⁴

V této práci budu termín mafie používat ve významu obecného názvu pro zločinecké organizace, jelikož se však v této práci chci zabývat situací v Itálii, pojmem mafie rozumím mafii italskou.

Etymologický původ slova *mafia* není zcela jasný, existují různé názory: Někteří jej odvozují z toskánského výrazu *maffia* (bída, nouze), jiní z francouzského *mauvais* (špatný, zlý). Není vyloučeno, že se jednalo o zkratku počátečních písmen sloganu mazziniánské společnosti: *Mazzini Autorizza Furti, Incendi, Avvelenamenti* (Mazzini schvaluje krádeže, zhářství a otravy) či o zkratku hesla tajné sicilské společnosti: *Morte al Francese, Italia Anela* (Itálie volá po smrti Francie). Pravděpodobnější je možnost, že slovo *mafia* vzniklo z arabského *mu-afah*, což byl název společnosti poskytující ochranu svým členům. Sicilsko-italský slovník vydaný v roce 1888 v Palermu slovo *mafia* vykládá jako odvahu, hrdinství. V oficiálních dokumentech se slovo mafie poprvé objevuje v roce 1865, ve zprávě palermského

³ Arlacchi, P.: *Italská mafie a její podnikání*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 17

⁴ Arlacchi, P.: *Italská mafie a její podnikání*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 17.

prefekta. Kriminologický slovník hovoří o mafii jako o označení paralelních kriminálně-mocenských struktur, v nichž jsou propojeny zločinecké organizace se státní správou.

1.2 Mafiánské organizace Jižní Itálie

Nejvýznamnější z italských mafiánských skupin jsou Cosa Nostra, 'Ndranghetta, Camorra a Sacra Corona Unita.

Cosa Nostra působí na Sicílii a jejím centrem je Palermo. Jedná se o organizaci s pevně danou vertikální strukturou, jejíž základní buňkou je mafiánská rodina⁵. Rodiny mají za úkol kontrolu svého teritoria a spojují se v jednotlivých správních obvodech. Literatura se v přesném popisu struktury Cosa Nostry neshoduje, nejvyšší orgán je však zvaný „cupola“⁶. Podle výpovědí *pentitů*⁷ existuje ještě další orgán zvaný „*interprovinciale*“, jejichž tajné činnosti nebyly známy ani jim.⁸Cosa Nostra má pod kontrolou všechny ekonomicko-kriminální aktivity na svém teritoriu, kde svou moc považuje za svrchovanou.

'Ndranghetta je mafiánská skupina Kalábrie. Její název pochází z řeckého označení „čestné společnosti“. 'Ndranghetta proslula užíváním kódů, rituálů a symbolů, a zároveň pevností rodinných vztahů. Nejrozšířenější kriminální činností 'Ndranghetty je vydírání a zejména obchod s drogami. V porovnání s ostatními skupinami dochází často ke krvavým bojům o ovládané teritorium mezi jednotlivými rodinami.

Oblastí působení Camorrry je Neapol a Kampánie. V porovnání s Cosa Nostrou je Camorra mnohem více založena na suverenitě jednotlivých rodin než na vertikální struktuře. V posledních letech se objevují tendence k větší jednotě kriminálních skupin, větší angažovanosti v ilegálních obchodech, především pašeráctví a obchodu s drogami, kamorristické skupiny vstupují na trh veřejných staveb.

La Sacra Corona Unita funguje v regionu Puglia, zejména v oblasti Salenta. V 70. letech byla Puglia „kolonizována“ mafiánskými skupinami z jiných oblastí.. V roce 1981 byla po několika setkáních, kterých se účastnili zástupci Camorrry, Cosa

⁵ Termínem rodina (*famiglia*) je myšlena mafiánská skupina organizovaná v určité oblasti, která nemusí být nutně založena na příbuzenských vztazích. Jména významných mafiánských rodin zůstávají po desetiletí stejná, i když poměr sil mezi nimi se mění v průběhu jednotlivých mafiánských válek. *Famiglia* je základní jednotkou celého hierarchického systému Cosa Nostry.

⁶ kupole

⁷ „kající“, tzn.mafián, který lituje své minulosti a spolupracuje se zákonem

⁸ Leonardi, Nanetti: *Italian politics – a review*, Frances Pinter Publishers, Wolfboro, NH, USA 1986, s. 93.

Nostry i 'Ndranghetty, formálně založena nová instituce, nazvaná „*Nuova Camorra Pugliese*“. Poté, co se dostala do hluboké krize na její místo nastupuje „Sacra Corona Unita“ založená roku 1983 v Bari pod vedením Giuseppe Rogoliho. V porovnání s výše uvedenými skupinami má Sacra Corona Unita spíše znaky gangstersko-mafiánského uskupení, zabývá se zejména pašováním cigaret, drog, zbraní i lidí. Sacra Corona Unita má řídicí orgán zvaný „*La cupola Pugliese*“⁹, jednotlivé skupiny však mají značnou autonomii.

Mafie v dalších částech Itálie: Podle výzkumů Komise Antimafia existuje široká škála mafiánských skupin prakticky po celém území Itálie, neexistuje prý region, ve kterém by žádná skupina tohoto typu neexistovala nebo neovlivňovala jeho ekonomiku a obchod.¹⁰ Tyto organizace vzájemně spolupracují, zvláště co se týče obchodu s drogami (důležitým centrem je Milán) a zbraněmi. Mafie z ostatních částí Itálie bývají zpravidla propojeny s mafiánskými skupinami z Jihu.

1.3 Kontrola teritoria

Kontrola teritoria je jeden z nejpodstatnějších rozdílů mezi mafii a jinými formami kriminality. Znamená držení funkcí, které jinde náležejí státu: obrana před vnějším nepřítelem a řešení vnitřních konfliktů. Tyto funkce mafii zároveň zajišťují klid pro další – zpravidla ilegální činnosti. Neodmyslitelným znakem kontroly teritoria je vydírání. Výpalek se stalo jakousi paralelní daní k té státní, což předpokládá dlouhodobý vliv mafie na dané území a nezasahování státu. To, co mafie od každého žádá je tedy uznání své svrchovanosti na daném území. Kdo ji nerespektuje, je okamžitě potrestán.

1.4 Role mafiána jako prostředníka

Dalším z nejdůležitějších projevů mafiánské moci je úloha prostředníka v otázkách týkajících se konfliktů lokální společnosti a jejích vztahů vnějším světem. Zásah prostředníka je rychlý a účinný, nahrazuje tedy orgány oficiální spravedlnosti. Pro občana je v mnohých situacích výhodnější obrátit se na mafiána než na policii. Prefekt Mori píše, že v případech kdy stát ze 75% nezmůže nic, je dílo mafiána –

⁹ „Puglijská kopule“.

¹⁰ Nanula, G.: *La lotta alla mafia : strumenti giuridici, strutture di coordinamento, legislazione vigente* / Gaetano Nanula Milano : Giuffrè, 1999, s. 317.

prostředníka naopak korunováno 90% úspěchem.¹¹ Navíc existuje celá řada přestupků, kvůli kterým ani není možné se na státní autoritu obrátit.

Mafie postupuje tvrdě proti všem, kdo ohrožují její výsadní zprostředkovatelskou roli. Mafiáni jsou přesvědčení, že na ni mají právo, v čemž je utvrzuje fakt, že stát od roku 1860 – s výjimkou fašistického období – uznával autoritu mafie. Na jedné straně totiž přišla italské vládě mafie vhod při udržování pořádku v rozlehlých oblastech Sicílie a Kalábrie, protože šetřila finanční a lidské zdroje. Od dob sjednocení se stalo pravidlem, že to byla místní „elita“, která se starala o bezpečnost a veřejný pořádek. Stát zasahoval jen v případě, že došlo k závažné krizi. Údajně dokonce existovaly případy, kdy se policie obrátila přímo na mafiána, aby zakročil. Z úředních záznamů rovněž vyplývá, že se dokonce mohla překrývat role mafiána a soudce.¹²

1.5 *Pentiti*

Pentito (tzn. kající, litující) je označení pro člena mafie, který porušil mafiánský zákon mlčení (*Omerta*) a začal spolupracovat s policií a soudy. Většinou se jedná o mafiána, který prohrál v boji s nepřítelem a jako pomstu, které sám není schopen, povolává stát, či se nedokáže přizpůsobit novým podmínkám a srovnat se s nástupem nových vyzyvatelů. Poražení z mnoha mafiánských válek nacházejí důvěru k policii, kterou se zároveň snaží využít k obdržení beztrestnosti a potrestání protivníka. Porušením *Omerty* totiž často nemají co ztratit. *Pentiti* sami sebe prezentují jako „muže cti“, jejichž kolaborace je protestem proti degeneraci „dobré“ mafie.

Pentiti jsou pro stát cenným zdrojem informací, neboť nehledě na jejich motivace, umožňují policii vysledovat jakousi mapu mafiánské moci a vrhají trochu světla na některá dosud nevyřešená tajemství italské nedávné historie. Jejich obrovský přínos je dán zejména faktem, že dokonale znají mafii zevnitř. Povinností státu je tyto „spolupracovníky spravedlnosti“ chránit, otázkou však zůstává, jak důvěryhodné svědectví *pentitů* je. Poměrně rozšířený je názor, že *pentiti* jsou zločinci a zločinci zůstanou. Někteří z nich se ke kriminální činnosti skutečně vrátili, nebylo jich však mnoho.¹³

¹¹ Arlacchi, P. : *Italská mafie a její podnikání*, s.43.

¹² Tamtéž, s. 50.

¹³ Leonardi, Nanetti: *Italian politics – a review*, s. 87.

Postoj mafie k pentitům se v průběhu 90.let rovněž změnil. Přestala je bez milosti trestat a začala s nimi vyjednávat. Někteří z nich pravděpodobně dokonce pro mafii pracovali a jejich úkolem bylo policii splést a svést z cesty.¹⁴ Největší éra *pentitismu* začala po Falconeho vraždě v květnu 1992. Nejznámějším pentitem toho období byl Tommaso Buscetta, který byl sám 18krát obviněn (včetně obvinění z vražd a obchodu s drogami). Buscetta viní tehdejší vedení Cosa Nostry z opuštění tradičních hodnot. Jak může být jeho svědectví považováno za důvěryhodné, za předpokladu, že v očích soudů je Cosa Nostra a její „tradiční hodnoty“ nástrojem smrti a kriminální organizací?¹⁵ Tato otázka poukazuje na nejednoznačnost fenoménu pentitismu, který má nicméně v boji proti mafii obrovský význam.

1.6 Stereotypy a předsudky týkající se mafie

Ačkoliv byly aktivity mafiánských zprostředkovatelů těžko přehlédnutelné, existence mafie byla po dlouhou dobu oficiální kulturou negována. Činnost mafie byla považována za kriminalitu, která je přítomna všude jinde na světě. Právě díky specifčnosti a jisté záhadnosti mafiánského fenoménu se okolo něj utvořilo několik mylných všeobecně přijímaných názorů. Jedním z nich je všeobecné přesvědčení, že pokud nedochází k velkému počtu vražd, problém mafie neexistuje. Faktem ovšem je, že série vražd, která čas od času vzbudí zájem a zděšení veřejnosti, často bývá výsledkem teritoriálního či mocenského boje dvou rodin. Pokles takových vražd může tedy znamenat, že rovnováha moci mezi jednotlivými klany je na daném území konsolidovaná.

Dalším rozšířeným názorem je, že mafiáni se zabíjejí výhradně mezi sebou. „Starej se o své a nebezpečí ti nehrozí“. Nestačí však starat se o své, je nutno rovněž nevidět, neslyšet a přijmout fakt, že kde vládne mafie, je vražda povoleným prostředkem k urovnávání konfliktů. Mnoho lidí je rovněž přesvědčeno, že mafie je výsledkem zaostalosti a nedostatku zdrojů. Jako léčebný prostředek tedy vidí státní dotace. Ve skutečnosti však nejde o problém nedostatku zdrojů, ale o jejich řízení. Veřejné zdroje řízené v duchu protekcionismu dávají mafii příležitost k upevnění moci.

¹⁴ Schneider, J.: *Reversible destiny : mafia, antimafia, and the struggle for Palermo*, University of California press, 2003, s. 291.

¹⁵ Leonardi, Nanetti: *Italian politics – a review*, s. 89.

V mnohých oblastech Itálie je zakotvena myšlenka, že jihoitalské mafie jsou regionální specifika, že Jižané jsou již takoví a nedá se s tím nic dělat.

Tyto stereotypy pak často vedou k povrchním soudům a zjednodušením, které opomíjejí fakt, že se jedná o mocenský systém ovlivňující politickou stabilitu, o ucelenou organizaci disponující obrovským kapitálem.¹⁶

¹⁶ Crisantino, A.: *Capire la mafia*, Palermo : La luna, 1994, st. 99.

2 Vývoj mafie do 50. let 20. století

2.1 Původ mafie

Prvopočátky mafie se datují do druhé poloviny 19. století, kdy se zformovala během přechodu od feudalismu ke kapitalismu, zejména v oblasti západní Sicílie v období pádu Bourbonské dynastie a vzniku národního italského státu. Na rozdíl od ostatních regionů neexistovala na Jihu význačná střední třída, ani vyvinutá občanská společnost. Po pádu aristokracie tedy neexistovala žádná politická třída, která by se ujala vedení společnosti. Mafie byla odpovědí na absenci občanské společnosti.¹⁷

Tento jev však nemůže být jediným vysvětlením nárůstu mafiánské moci, což dokazuje fakt, že jiné regiony v podobné situaci byly schopny najít jiná řešení než organizovaný zločin. Sjednocení Itálie urychlilo pád feudálního zřízení. Následkem těchto změn sicilští velkostatkáři, kteří měli doposud plnou kontrolu nad svým územím, začali potřebovat někoho, kdo by jim ji zajistil i nadále. Mafie, která byla součástí hnutí odporu proti státu a centralizované moci¹⁸, se tedy na Jihu Itálie od počátku prezentuje jako organizace, jež přijímá za své veřejné role, které jsou jinde v kompetenci státu. Tato situace trvá až do nástupu fašismu.

2.2 První aktivity mafie

Mafie byla aktivní především v oblastech s bohatstvím, které by mohla využít – mafiáni v úrodných krajích řídili finance i dodávky vody, obstarávali chod latifundií a odebírali je těm majitelům, kteří nebyli „chráněni“ některým z dalších mafiánských klanů. V obcích se vkládali do politických a administrativních sporů, které se nezdřáhali řešit násilnou cestou. Pod kontrolou mafie bylo také fungování věznic a udržování kontaktu vězňů s okolním světem.¹⁹

Jádro problému zvaného mafie spočívá v propletení kriminální a soudní moci. Objevuje se zde fenomén, zcela nepředstavitelný pro fungující demokratický stát: jako

¹⁷ Již v roce 1876 proběhlo první oficiální vyšetřování ohledně situace na Sicílii. (Franchetti, Sonnino), které potvrdilo výše uvedenou tezi. Závěry vyšetřování označily mafii za problém lupičství, který je možno vyřešit větší štedrostí veřejné politiky. Franchetti zároveň dochází k závěru, že mafie je přirozeným fenoménem sicilské společnosti. Říká, že na Sicílii nebyl prostor pro rozvoj buržoazie jako v jiných částech Evropy, nicméně společnost nemůže zůstat neměnná a její vnitřní vztahy se musí nějak vyvíjet. Prostřednictvím násilí se tedy projeví tlaky směřující k vzestupu nižších tříd a zároveň potřeba vytříbit mocenské vztahy v rámci vyšších tříd.

¹⁸ Shelley, L.: *Mafia and the Italian State: The Historical Roots of the Current Crisis*, Sociological Forum, Vol. 9, No. 4, 1994.

¹⁹ Pezzino, P.: *Le Mafie: Giunti-Casterman*, Firenze, 1999, s. 18.

reakce na neporazitelnost mafie, která na Sicílii zajišťovala pořádek, stát přistupuje na dohodu s ní. V mylné představě, že ji tím dostane pod svou kontrolu, stát svěřuje mafii řízení veřejného pořádku. Mafie tedy v očích veřejnosti získává formální legitimitu a stát sám se diskredituje.

2.3 Období fašismu

Nastupující fašistický režim s absolutním monopolem nejen síly, ale rovněž sociální kontroly, samozřejmě není ochoten tolerovat stávající situaci. Mafie na jedné a fašismus na druhé straně tedy nevyhnutelně směřují ke střetu.

22.10.1925 nastupuje do funkce prefekta v Palermu Cesare Mori, nazývaný „železný prefekt“, který proslul tvrdými a násilnými metodami. Nechal zatknout tisíce mafiánů, ale mezi nimi také mnoho nevinných. K zatčení totiž stačilo pouhé nepodložené podezření ze spojení s některou zločineckou skupinou, nebo tzv. mafiánská proslulost. Pod touto záminkou se příslušníkům strany často podařilo odsoudit své politické protivníky. Mnozí členové mafie byli donuceni opustit zemi a emigrovat – nejčastěji do Spojených Států, kde se rodí italsko – americká mafie. Tu čeká rozkvět především v 30. letech díky zavedení prohibice v USA.

Podle některých zdrojů však ani fašismus nebyl zcela imunní ke kompromisům s mafii. Součástí kampaně proti mafii byla série policejních razíí v Palermu, Agrigentu, Caltanissette či Enně, které z většiny proběhly v roce 1926 a byly korunovány tisíci zatčených a od roku 1927 následovány velkými procesy. Fašismus si připisuje zásluhu porážky mafie, která měla být podle Mussoliniho (vyjádřil se tak v roce 1927) ukončena až tehdy, když vzpomínka na mafii zcela vymizí z povědomí Sicilanů. Ačkoliv mnoho vražd zůstalo i v tomto období nepotrestaných, roku 1929 byl Mori odvolán s tím, že jeho dílo bylo již dokončeno, že fašismus mafii zcela zlikvidoval.

„Válka“ fašismu proti mafii jistě měla své výsledky. Do dějin mafie (jak se dozvídáme z úst pentitů) se toto období zapsalo jako potupa ze strany státu, který však nepoužíval legální prostředky, odsuzoval bez důkazů...²⁰ Během období fašismu byla posílena legislativa v autoritativním smyslu a hlavně policejní a soudní praxe, mezi nimiž bylo poprvé dosaženo koordinace. Policie i soudy v Palermu byly přímo podřízeny Mussoliniho pokynům. Fašismus však k boji proti mafii používal prostředků,

²⁰ Tamtéž, s. 39.

keré si žádný demokratický stát nemůže dovolit, jako například zatýkání bez svědků a důkazů.

2.4 Během Druhé světové války a poválečná situace

Během války se uvolňuje kontrola státu nad teritoriem a mafie se setkává s menšími překážkami v ilegální činnosti než v předchozím období. Mussoliniho zákroky proti mafii přiměly její členy k přirozenému spojení s americkými jednotkami, které se vylodily na Sicílii. Američané jim umožnili dostat se na vysoké posty v místní správě a časem se jejich zájem přesunul ze zemědělství ke stavitelství a ostatním průmyslům.²¹ Po válce, když byl ostrov industrializován, se mafie přesunula z venkova do měst. Před obdobím fašismu byly politické zločiny ze strany mafie relativně málo četné, po Druhé světové válce se teroristické akce stávají běžným prostředkem boje proti protivníkovi. Prvním atentát se odehrál 16. 9. 1944 proti členu komunistické strany Girolamu Li Causimu a vyžádal si 18 zraněných. Případ byl dlouhá léta vyšetřován, tresty snižovány a ve finále byli viníci omilostněni prezidentem.²²

V době těsně po druhé světové válce se střety v italské politice odehrávaly na pozadí studené války USA proti SSSR, a zdálo se, že vypukne další světový konflikt. Ve jménu antikomunismu se vše zdálo být povoleno. Výsledkem politického tlaku, který měl za cíl rozbít dohody slibující formování národních vlád, ve kterých by byly zastoupeny všechny protifašistické strany, byla četná krveprolití. V květnu 1947 vyloučil De Gasperi²³ levicové strany z vlády. Na Sicílii byla vytvořena pravicová regionální vláda, ve které byly otevřeně zastoupeny zájmy mafie.

Vztah Křesťanské demokracie (*Democrazia Cristiana*, dále jen DC) k mafii se postupně stával velmi opatrným, začala mít sklon popírat její existenci. V roce 1948 odmítl sicilský křesťanský demokrat Scelba žádost komunistů o zřízení komise na vyšetřování problematiky mafie s tím, že právě oni (komunisté) jsou opravdovou hrozbou státu.²⁴ Mafie jako politický partner má svou cenu ve schopnosti přinést dané straně velké množství hlasů. DC s tím byla mlčky srozuměna. Ale ani opoziční strany si nebyly vědomy skutečného nebezpečí fenoménu mafie. Vnímaly ji pouze jako přežitek

²¹Wilkinson, T.: *Mafia Takes a Lower Profile*, The Sun, Friday, July 16, 2004.p.13A.

²² Crisantino, A.: *Capire la mafia*, s. 61-2.

²³ Alcide De Gasperi: Italský premier 1945-1953, Křesťanská Demokracie (DC).

²⁴ Crisantino, A.: *Capire la mafia*, Palermo, La luna, 1994, s. 65.

z období feudalismu, jako subkulturu, která je důsledkem chudoby a může být vyřešena agrární reformou.

2.5 Změny v Itálii v 50. letech, mafie se přizpůsobuje

V 50. letech se Sicílie vydala na cestu rychlého ekonomického rozvoje, měnil se charakter politických stran, došlo k reformě zemědělství a k velké migrační vlně z venkova a z jihu. Těmito změnami končí agrární období italského státu. Mafie v tomto období prokázala svou schopnost adaptability. Na jedné straně v tomto období upevnila svůj vliv na venkově, ale zároveň se zapojila do finančních a populačních toků proudících do měst a přesunula svůj zájem do nových ekonomicky a společensky ústředních oblastí: stavebnictví, obchodu a oblasti služeb.

Do 50. let byla mafie obráncem zemědělských zájmů, i tato situace se však mění. Mafie již neusiluje o obranu určitých zájmů jako dříve. Stále hledá spojení s politickými a byrokratickými kruhy, důvodem jsou však přímé výhody, které z tohoto spojení mohou plynout. V té době se dostali k moci příslušníci DC jako Salvo Lima (který se stal starostou Palerma) a Vito Ciancimino. Ti zůstali u moci po další dvě desetiletí, během nichž mafie podporovaná politiky ovládla podnikání na Sicílii a došlo ke skutečnému propletení mafie, ekonomiky a politiky na Sicílii.²⁵

²⁵ Pezzino, P.: *Le Mafie*, s. 57.

3 60. a 70. léta – poválečná transformace a podnikání mafie

3.1 „Stará“ versus „nová“ mafie

Tradiční mafii a mafii dneška od sebe dělí velká „poválečná transformace“, která rozvrátila celý ekonomický a společenský řád a nahradila jej jiným. Hnací silou velké transformace byl hromadný přesun obyvatel z jižní Itálie do průmyslových oblastí severní Itálie a dále fakt, že se veřejnost zapojila do budování společenských struktur. Oboje mělo v Kalábrii a na Sicílii za následek rozvrat a hlubokou krizi mafiánské moci. ²⁶Velká transformace s sebou přinesla také všeobecnou kulturní proměnu, která se různým způsobem projevovala ve všech oblastech po celé Itálii. Na mafiánských územích Sicílie a Kalábrie se tato změna vyznačuje ztotožněním cti s bohatstvím. Na rozdíl od časů tradiční mafie, kdy se mafián stával váženým „*capem*“ ve zralém věku a zůstával jím až do smrti, nyní získání a ztráta moci závisí na silových vztazích, které jsou velmi proměnlivé. ²⁷

Mafie se změnila, protože se změnil svět. Stále víc se podobá finanční organizaci, která řídí aktivity několika podniků, ať už se jedná o podniky legální či ilegální. Vstup mafie na finanční trh byl umožněn díky akumulaci kapitálu z obchodu s drogami a zbraněmi. Jestliže stará mafie se nezabývala drogami, ta nová se stala hlavním účastníkem v mezinárodním obchodě s narkotiky v 70. letech. V 80. letech bylo Palermo pravděpodobně světovým centrem v produkci a prodeji heroinu. V téže době se mafie také zabývá obchodem se zbraněmi a podle některých zdrojů byla Itálie největším světovým centrem nelegálního obchodu se zbraněmi. ²⁸

3.2 Doba vlády fanfaniánské elity

V Palermu byla v 50. a 60. letech u moci elita stoupenců Křesťansko-demokratické strany, tzv. „fanfaniáni“. Patřili ke skupině profesionálních politiků vedených Salvatorem Limou, Giovannim Gioiou a Vitem Cianciminem, představiteli moderního proudu v DC v čele s Amintorem Fanfanim, jimž se podařilo vybudovat ze Sicilské DC stranu podnikatelů. Součástí tohoto politického systému se stalo i mnoho mafiánů. Mnohým z nich byla dána možnost výběru buď se přidat ke křesťanským

²⁶ Arlacchi, P.: *Italská mafie a její podnikání*, s. 65.

²⁷ Crisantino, A.: *Capire la mafia*, s. 119.

²⁸ Spotts, F.; Wieser, T.: *Italy: A Difficult Democracy*, Cambridge University Press, Cambridge, 1986, s. 186.

demokratům, nebo zůstat na „černé listině“ soudů a policie, a riskovat tak policejní výstrahy, internaci a zatykač, kterými se tehdy nešetřilo.²⁹ Ti, kteří se k DC přidali, získávali vysoké funkce v místní správě. Fanfaniánská elita zůstala u moci po dlouhou dobu – od poloviny 50. do poloviny 70. let.

Přes tuto velkou účast mafie v politice se v dané době o mafii nemluví. Toto téma je tabu. Některé význačné události, jako například masakr v Ciaculli v červenci 1963, kde přišlo při výbuchu automobilu naloženého tritolem o život sedm policistů a karabiniérů, značně zasáhly veřejné mínění. Byla zahájena velká vyšetřování, z většiny vedená soudcem Cesarem Terranovou, která jako první postihla novou „podnikatelskou“ mafii. Pověřené instituce však ještě nebyly schopny využít situace a zasadit kriminálním organizacím rozhodující ránu. Na konci 60. let byli propuštěni mnozí zatčení. Tím byla sicilské veřejnosti znovu dokázána nedotknutelnost mafie.

3.3 Parlamentní komise Antimafia

Mafiánské skupiny (Mafia a Camorra) byly opakovaně vyšetřovány parlamentem již od 2. poloviny 19. století, ale žádné výsledky z těchto pátrání nikdy nevzešly. V roce 1948 se Giuseppe Berti, člen Komunistické strany, ptá Gasperiho vlády, jakou politiku se chystají použít proti dělnickému a venkovskému hnutí a proti mafiánským zločinům, v rámci nichž je na Sicílii prolévána krev. Odpověď ministra vnitra (Mario Scelba) je však zklamáním. Odmítá jakékoliv spojení mezi mafii a místní Sicilskou vládou a ani celonárodní vláda nenese žádnou zodpovědnost, neboť mafie jako staletý fenomén podle něj není stíhatelná nějakou určitou politikou.³⁰

Konečně 20. 12. 1962 bylo zákonem číslo 1720 parlamentem schváleno ustanovení parlamentní komise Antimafia³¹. Byla založena roku 14. 2. 1963, ale díky neočekávaným volbám v dubnu téhož roku, nevyvíjela žádnou aktivitu. Až po uznání novou vládou začala svou činnost v červenci 1963 pod vedením sicilského křesťanského demokrata Donata Pafundiho. První velkou aktivitou komise Antimafia bylo vyšetřování výše zmíněného masakru v Ciaculli, po kterém se mafie poprvé od dob fašismu setkává s nepřátelským postojem ze strany politických činitelů. Již v srpnu 1963 vydala Komise „Zprávu a návrh parlamentní Komise parlamentu v závěru prvního pracovního období“. Návrhy se týkají všech (či téměř všech) důležitých sektorů

²⁹ Arlacchi, P.: *Italská mafie a její podnikání*, s. 75-77.

³⁰ Tranfaglia, N.: *Mafia, politica e affari: 1943-2000*, Roma : GLF editori Laterza, 2001, s. 6.

³¹ Antimafia = protmafiánský, protimafiánská, proti mafii. Dále budu používat italský termín.

souvisejících s mafii, politikou a světem ekonomiky a financí. Tento návrh je důkazem toho, že neznalost faktů nemohla být důvodem pro nedostatečnou aktivitu středo-levé vlády v boji proti mafii v průběhu 60. let ³²Donato Pafundi v roce 1965 předložil parlamentu zprávu o obci Palermu, ve které, i když velmi opatrně, připouští, že místní společnosti jsou proniknuté mafii.

V období let 1968-72 byl předsedou komise Francesco Cattanei, který ve spolupráci s místopředsedou Li Causim odstranil váhavost charakteristickou pro Pafundiho funkční období a zahájil nová a prohloubil probíhající vyšetřování. Cattaneiho zpráva vydaná 1972 se stala důležitým referenčním bodem pro budoucí vyšetřování. Jako neměnné charakteristiky mafie uvádí: „Cílem je zisk dosažený skrze zprostředkovatelskou činností, příživnictvím a systematickým používáním násilí a především spojením s veřejnou mocí“³³. Kromě toho zpráva zdůrazňuje důležitost obchodu s tabákem a drogami a podtrhuje do té doby ignorovaný fakt: Totiž přítomnost mafie v jiných prostředích než jen v sicilském. Kvůli předčasným volbám byla Komise nucena uzavřít předčasně své práce a vyšetřování. DC, která vyšetřování komise Cattanei vnímala jako útoky na sebe sama, zajistila nahrazení stávajícího předsedy jiným politikem – senátorem Luigim Carrarem. V roce 1976 byla vydána závěrečná zpráva komise Carraro, jejíž výsledky zklamaly všeobecná očekávání. Podceňovala propojení mafie a veřejné moci, za každou cenu obhajovala práci policie a městských úřadů.³⁴

Aktivita první parlamentní komise Antimafia trvala celkem 13 let v rámci tří legislatur a pod vedením tří předsedů z řad křesťanských demokratů. Byly zavedeny nové zákony, mnozí členové mafie se skrývají. Avšak po této emocionální reakci na zmíněná krveprolití se stát vrací ke svému netečnému postoji, mafie se znovu vzdá a dojde k dalším propojením mafiánských sítí na italském území. Pod vlivem mafiánských vražd politických představitelů a soudců nezbývalo než si přiznat, že myšlenka, že mafie je poražená a na ústupu, je iluzí. Zdálo se, že přišel čas, kdy nestačí komise, která jen zpovzdálí zkoumá fenomén mafie, ale je nutné navrhnout konkrétní politické kroky³⁵. V politicko-vládních kruzích se začala projednávat možnost rekonstruovat parlamentní komisi na vyšetřování fenoménu mafie, zároveň se objevily

³² Tranfaglia, N.: *Mafia, politica e affari: 1943-2000*, s. 14.

³³ Crisantino, A.: *Capire la mafia*, s. 89.

³⁴ Tamtéž, s. 90.

³⁵ Ando S., Campione G., Romano A.: *Antimafia Perché ?*, Messina 1988, s. 1-3.

návrhy na zřízení nového orgánu s reálnými pravomocemi k vyšetřování a zásahům. Návrh zákona o „Zřízení parlamentní komise pro vyšetřování fenoménu mafie a podobných kriminálních struktur“ byl schválen senátem 27. 3. 1988.³⁶ Úkolem Komise je sbírat materiály k bližšímu poznání fenoménu mafie a pak navrhnout parlamentu iniciativy, postupy a zásahy.

3.4 Mafiánské podnikání

Závěr velké transformace spadá v Itálii do počátku 70. let. V této době dochází k úpadku státního monopolu na násilí, stoupá počet mafiánských vražd (po stoleté tendenci jejich poklesu)³⁷. V souvislosti s obchodem s drogami vzniká nová vrstva mafiánů, kteří se věnují praní špinavých peněz v legálních podnikatelských činnostech. Zejména se jedná o oblast stavebnictví, kde mafie mohla využít svých konkurenčních výhod a zároveň tím stoupá její politická prestiž a kontrola teritoria. Konkurenční výhody mafiánského podniku se týkají především zastrašování konkurence, daňových úniků v oblasti sociálního a zdravotního pojištění a neplacení přesčasů. Žádný úřad práce není ochoten zjišťovat, zda je v mafiánském podniku dodržován zákon. Dále mafiánský podnik disponuje více finančními zdroji než ostatní podniky. Zejména se jedná o finance z nelegálních činností.

Mění se rovněž vztah mafie k ostatním velkým podnikům. Zatímco dříve mezi nimi existoval konflikt, kdy mafie vymáhala placení provize či vnucovala svou ochranu, v 70. letech jsou nové mafiánské podniky schopny vyrábět zboží a nabízet služby za stejné či dokonce nižší ceny než jiné podniky, velké podniky s nimi tedy uzavírají smlouvy, které postupně přecházejí v pevná spojení.

3.5 Terorismus v 70. letech, „léta olova“

Léta 1968-79 jsou někdy nazývána „roky olova“ kvůli ozbrojenému násilí ze strany Rudých brigád na levici a neofašistických jednotek na pravici. Komunisté vedení Enricem Berlinguerem a reformovaný proud křesťanských demokratů vedených Aldem Morem se zabývali možností „historického kompromisu“ mezi oběma dominantními stranami. Tato iniciativa zapříčinila krizi mezi radikálními studenty, z nichž někteří se přiklonili k terorismu. „Léta olova“ došla svého vrcholu roku 1978 únosem Alda Mora Rudými brigádami. Anti–morovská (a antikomunistická) frakce Křesťanské demokracie

³⁶ Tamtéž, s. 6.

³⁷ Arlacchi, P.: *Italská mafie a její podnikání*, s. 91.

odmítla vyjednávat s teroristy o Morově propuštění, což evokuje podezření (dodnes velmi rozšířené), že tato skupina byla v únosu nějakým způsobem angažovaná.³⁸

Terorismus, který se od roku 1973 stal hlavním problémem národa, odpoutává pozornost od mafie samotné, což přispívá k jejímu rozvoji. Mafie se reorganizují a v obchodu s drogami nachází cestu k finančnímu růstu a k proniknutí na nové trhy, upevňuje své vztahy s jinými kriminálními organizacemi a zavádí politiku „politicko-mafiánských vražd“, která se postupně stane krizovým bodem celého národa.³⁹

3.6 Antimafia pool

Někteří ze členů skupiny, která v 70. letech bojovala proti organizovanému zločinu, na konci této dekády vytvořili neformální „Antimafia pool“⁴⁰ – v jejich čele stáli soudci Giovanni Falcone, Paolo Borsellino, a Rocco Chincici. Spolupracovali na rekonstrukci a dokumentaci jednotlivých případů a na tvorbě strategie vyšetřování a stíhání obviněných.⁴¹ Důležitým faktem je, že přijali kolektivní zodpovědnost za průběh trestních stíhání týkajících se mafie, aby žádný z nich nebyl vystaven většímu nebezpečí. Jeden z jejich největších pokroků oproti minulosti byla spolupráce s *pentiti*.

³⁸ Schneider, J.: *Reversible destiny : mafia, antimafia, and the struggle for Palermo*, s. 168.

³⁹ Crisantino, Amelia, *Capire la mafia*, s. 89.

⁴⁰ Pool (angl.) = asociace. Dále budu používat anglický termín “pool Antimafia”, neboť se jedná o ustálený termín, který se nepřekládá ani v italštině.

⁴¹ Schneider, Jane: *Reversible destiny : mafia, antimafia, and the struggle for Palermo*, s. 168.

4 Přelomová 80. léta v boji s mafii

Osmdesátá léta stále naléhavěji demonstrovala, že na Sicílii, v Kalábrii a Kampánii, ale i v dalších krajích, mafiánské organizace znamenaly více než státní instituce. Disponovaly velkou mocí a finančními prostředky nabytými obchodem s drogami a zbraněmi. Vláda v Římě rovněž neprokazovala žádné nadšení do větší akce proti mafii. Počet policistů a soudců zabývajících se tímto problémem zůstával stejný jako v době kdy mafie byla jen „skupinou zlodějíčků“. Chybělo rovněž technické vybavení pro vyšetřování.⁴²

4.1 Tragický rok 1982

Těch, kteří se otevřeně postavili proti mafii bylo málo. A většina z nich byla dříve či později zavražděna: v roce 1980 přišel o život předseda sicilské regionální vlády Pier-Santi Mattarella, který se snažil zlomit mafiánské ovládnutí veřejných prací na Sicílii, v roce 1982 potkal stejný osud Pia La Torre, hlavu sicilské komunistické strany a odborníka na mafii, který se nezastavil u velkých prohlášení, ale zahájil konkrétní kroky proti mafii. Jejich vrazi nikdy nebyli vypátráni.

Poté, co počet vražd dramaticky vzrostl, změnili premiér Spadolini a ministr vnitra Rognoni přístup k této problematice, a po vraždě Pia La Torre poslali na Sicílii jako palermského prefekta generála Carla Alberta Dalla Chiesa, který předtím vedl kampaň proti Rudým brigádám. Dalla Chiesa byl velkou osobností, spolupracoval rovněž s komisí Antimafia. Jeho úkolem bylo zlikvidovat či alespoň oslabit pozici „státu ve státě“, který mafie představovala. Nebyl mu však poskytnut personál ani pravomoci, které potřeboval. Po zhruba čtyřech měsících svého působení v Palermu byl generál Dalla Chiesa zavražděn. Stalo se tak na silnici v Capaci. Obětí útoku byla rovněž jeho manželka a řidič.

Až tehdy, pod vlivem bouře veřejných protestů, učinila vláda rozhodný krok. Ustanovila pozici Komisaře pro boj proti mafii a dala mu značné pravomoci. Krátce poté parlament schválil zákon, původně navržený Piem La Torre, který poprvé prohlásil za nezákonné členství v mafiánských organizacích, dovolil vyšetřování obchodních a bankovních aktivit osob podezřelých ze spolupráce s mafii a zabavení majetku bankovních účtů. Bylo to však příliš málo a příliš pozdě. Některé banky se stavěly proti

⁴² Spotts, F.; Wieser, T.: *Italy: A Difficult Democracy*, s. 191.

vyšetřování podezřelých kont, jindy mafíáni svá konta vybrali a zrušili. Centrem praní špinavých peněz se stala kasina v severní Itálii.⁴³

4.2 Vznik Nového hnutí Antimafia

Většina členů Nového hnutí Antimafia by za dobu jeho vzniku označila právě vraždu prefekta Alberta Dalla Chiesa 3. 9. 1982. Historik Francesco Renda tuto událost označuje za první ze dvou velkých „emočních vln“, ta druhá pak přišla v roce 1992 v souvislosti s vraždou Falconeho a Borsellina. Tyto vlny přinesly novou legislativu podporující aktivity a vyšetřování Antimafie, vyvolaly také demonstrace občanů, kteří podezřívají národní politické špičky z účasti na událostech, které se staly.⁴⁴

Generálův syn Nando Dalla Chiesa, v roce 1983 napsal článek, kde vyjadřuje své přesvědčení o tom, že vzniklo nové hnutí Antimafia a popisuje její odlišnosti od hnutí „starého“. Aktivity Nového hnutí byly zaměřeny na oblast škol a universit a zahrnovalo iniciativy podporující vzdělávání směřující k demokracii a občanské společnosti. Organizovali debaty, sympozia, konference s cílem zvednout povědomí o důležitosti morálky v politice, kritizující zkorumpovanost celého stranického systému. Nové hnutí mělo zahrnovat čestné představitele státu (jakým byl například právě generál Dalla Chiesa), náboženské skupiny, liberální buržoazní skupiny, malé podnikatele a obchodníky. Nando Dalla Chiesa toto hnutí označil za mnohem více občanské a etické než politické⁴⁵. V roce 1984 zástupci asi 19 asociací, politických stran a unií (od komunistů až po křesťanské demokraty) utvořili Koordinační komisi Antimafia (dále *Coordinamento Antimafia*). Ta začala rovněž vydávat časopis *Antimafia*, ve kterém se pojednávalo o organizovaném zločinu a drogách v Itálii i ostatních zemích. Tento i další projekty získaly velkou podporu Leolucy Orlanda, který se roku 1985 stal starostou Palerma.

4.3 Maxi proces

Právě soudci působící v komisi Antimafia se začali o Cosa Nostru zajímat blíže, a rozhodli o předání případu k posouzení v rámci tzv. Maxi procesu: vyšetřovacího řízení, o které původně usiloval vyšetřovací rada Rocco Chinnici, a poté co byl zavražděn mafíí, v jeho úsilí pokračovali soudci Giovanni Falcone, Paolo Borsellino, Leonardo Guarnotta a Giuseppe di Lelo pod vedením Chinniciho nástupce Antonia Caponetta.

⁴³ Tamtéž

⁴⁴ Schneider, Jane: *Reversible destiny : Mafia, antimafia, and the struggle for Palermo*, s. 174.

⁴⁵ Tamtéž, s. 175.

Práce soudců trvala několik let, zkoumali výpovědi pentitů, prováděli rozsáhlá bankovní vyšetřování. Předvolací rozsudek měl 8 600 stran s 22 svazky příloh, ve kterých byly zrekonstruovány aktivity Cosa Nostry z přelomu 70. a 80. let .

Samotný proces začal 10. 2. 1986 v Palermu. Předsedajícím soudcem byl Alfonso Giordano po boku s dalšími dvěma soudci, kteří jej měli nahradit v případě, že by se s Giordanem něco stalo. Giordano si zasloužil velké uznání za svou trpělivost a spravedlnost během celého obřího procesu. Většina důkazů pocházela od Tommasa Buscetty, který se rozhodl spolupracovat se spravedlností a svědčit proti mafii. První velký proces s mafii se uzavírá v roce 1987. Většina odsouzených se dočkala tvrdých trestů⁴⁶ - 474 obžalovaných, 28 doživotí, celkem 2 665 let vězení a 19 rozsudků smrti pro mafiánské bossy (Michele Greco, Salvatore Riina, Bernardo Provenzano). Někteří z těch, co byli souzeni v nepřítomnosti, byli však v době procesu již mrtví. Ve stejné době vrcholí také boj proti neapolské Camorra. Bylo zatčeno a vyslýcháno 850 jejich členů.⁴⁷

Na adresu Maxi procesu se objevují mnohé kritiky: Sicilský spisovatel Leonardo Sciascia se vyjádřil, že „Neexistuje lepší způsob jak postoupit v soudnictví než se účastnit procesu s mafii“.⁴⁸ Další kritici zpochybňují důvěryhodnost svědectví bývalých mafiánů, kteří sice nyní stojí na straně zákona, přesto ale podle nich zůstávají vrahy a kriminálníky. Všeobecně byl však Maxi proces považován za obrovský úspěch. Začal být dokonce vnímán jako již dosažený cíl a vzniká tendence považovat válku s mafii za uzavřenou. Pool Antimafia byl zrušen, soudci Falconemu byla odebrána vyšetřování, která mu do kompetence svěřil Rocco Chinnici. Falcone přijímá funkci generálního ředitele trestních záležitostí na ministerstvu spravedlnosti. Borsellino odešel jako prokurátor do Marsaly.⁴⁹

Díky soudcům podplaceným mafii (zejm. soudce Corrado Carnevale, který byl pověřen odvoláními zkorumpovaným politikem Salvatorem Limou) bylo však později vyhověno mnoha odvoláním proti verdiktům Maxi procesu. Někteří z odsouzených tedy byli propuštěni, za mřížemi jich zůstalo jen 60, z nichž mnozí využívali pohodlí soukromých nemocnic, ačkoliv netrpěli žádnými příznaky deklarovaných chorob. Paolu

⁴⁶ Crisantino, Amelia, *Capire la mafia*, s.97

⁴⁷ Palliotti, Vittorio: *Storia della Camorra, Legatoria del Sud, Ariccia*, Roma, 2004, s. 240.

⁴⁸ Citováno dle: Schneider, Jane: *Reversible destiny : mafia, antimafia, and the struggle for Palermo*, s. 144.

⁴⁹ Crisantino, Amelia, *Capire la mafia*, s. 97.

Borsellinovi a Giovanni Falconemu, kteří si na tyto události stěžovali, se v roce 1992 podařilo převzít zodpovědnost za další odvolání. Nejen, že jich hodně zamítli, ale zrušili mnohá z těch, kterým bylo předtím vyhověno. Toho léta byli oba zavražděni.

Salvatore Riina, Corrado Carnevale i další byli nakonec zadrženi. Salvatora Limu by pravděpodobně čekal stejný osud. Byl však roku 1992 zavražděn za to, že se mu nepodařilo zabránit zvrácení dříve přijatých odvolání.

4.4 Palermské jaro

Období od jara do podzimu 1988 bývá označováno jako tzv. „Palermské jaro“ (*Palermo primavera*). Je to doba plná optimismu, iniciativ a euforie, co se týče boje s mafii. Spadá do období, kdy byl v Palermu starostou Leoluca Orlando⁵⁰. Ten na konferenci na téma „Boj proti drogám“ r. 1988 staví Palermo do čela boje s těmito problémy, když říká, že „hlavní město mafie se stane hlavním městem Antimafie“⁵¹. Pro Orlandovu administrativu byly obzvláště důležité následující iniciativy: Osvobodit veřejné práce ze závislosti na firmách spolupracujících s mafii, mimo jiné i snahou přitáhnout na jih Itálie zahraniční a severoitalské společnosti. Dalším cílem bylo nahradit architekty a urbanisty z palermské University týmem z Boloni, aby vytvořili plán pro budoucí rozvoj Palerma a převzali kontrolu nad systémem služeb ve městě.

V této situaci přinesl politické napětí následující rozpor: *Coordinamento Antimafia* a Orlando usilovali o jasné oddělení všech osob, které mohly být podezřelé ze spolupráce s mafii. Díky proniknutí mafie do všech sociálních institucí bylo však pravděpodobné, že by pod tuto hranici spadli mnozí neprávem. Paradoxem je, že sám Orlando pocházel z Křesťanské demokracie, která byla s mafii spojována nejvíc. Na podzim 1988 se začaly proti Orlandovi bouřit odbory (CSIL⁵²). Nelíbilo se jim, že místní podnikatele a stavební firmy nahradil cizími. Objevují se dokonce menší demonstrace se slogany typu: „Chceme mafii!“ (*Vogliamo la mafia*) , „S mafii máme práci, bez ní ne“ (*Con la mafia si lavora, senza no*). Jeden ze členů odborů se vyjádřil: „Pokud bojování za práva pracujících znamená být mafián, ať žije mafie“.⁵³ Mezi

⁵⁰ Leoluca Orlando (narozen 1.8. 1947 v Palermu) vystudovaný právník, působil jako profesor na Palermské Univerzitě. Byl členem levé frakce DC, 1978-80 pracoval jako poradce prezidenta Sicilského regionu Piersantiho Matarilly. Pro období 1985-1990 byl zvolen starostou Palerma a znovuzvolen roku 1993. Proslul otevřeným bojem proti mafiánské moci. 1992 se rovněž stal členem italské Poslanecké sněmovny a o dva roky později byl zvolen do Evropského parlamentu.

⁵¹ Citováno dle: Schneider, J.: *Reversible destiny : mafia, antimafia, and the struggle for Palermo*, s. 181.

⁵² CSIL- Confederazione Italiana Sindacati Lavoratori.

⁵³ Schneider, J.: *Reversible destiny : mafia, antimafia, and the struggle for Palermo*, s. 189.

Coordinamentem Antimafia a Orlandem na jedné a řadovými především venkovskými členy hnutí tedy vznikl rozkol, který postupně vedl až ke konci tzv. Palermského jara.

5 90. léta, sociokulturní změna a její vliv na boj proti organizovanému zločinu

Počátek 90. let s sebou přinesl významné změny mezinárodního dění a světové politiky, se kterými se mění také situace v Itálii. V roce 1992 podepsala Itálie Maastrichtskou smlouvu a představitelé státu museli začít brát vážně varování EU ohledně úpadku vlády a vzestupu organizovaného zločinu. Na povrch vyšla korupce, společenství a série skandálů doprovázejících konec První republiky. Tam, kde slovo mafie bylo dosud tabu, jako by jeho nevyslovení mohlo celý problém odstranit, nyní dochází téměř k jeho inflaci. Boj proti mafii se rozdrobuje pod různými vlajkami, dochází k nové emoční vlně odporu proti mafii vyvolané zejména vraždami soudců Falconeho a Borsellina v roce 1992.

5.1 *Giovanni Falcone a Paolo Borsellino*

Rozhodující roli v boji proti mafii v 80. letech sehrála právě justice – vyšetřující soudci a prokurátoři, mezi nimiž proslul svou odvahou a neúplatností Giovanni Falcone. Právě díky němu a jeho kolegům se podařilo dostat před soud desítky mafiánských bossů. Poznání, že problém mafie není pouze záležitostí Jihu, že tato organizace má nezanedbatelný vliv a mocné ochránce i v nejvyšších politických kruzích státu, jej stálo život.⁵⁴ Dalším důvodem jeho vraždy mohla být rovněž Falconeho angažovanost v oblasti stavebnictví na Sicílii a odhalení zkorumpovanosti některých místních firem (zejména Feruzzi Group).⁵⁵

23. 5. 1992 byli soudce Giovanni Falcone, jeho žena „soudkyně“ Francesca Morvillo, a tři členové jejich policejní ochranky zavražděni na cestě z letiště do Palerma, kam mafie nastražila 500 kg trhavin. Po Falconeho smrti se jeho kolega Paolo Borsellino pustil zuřivě do práce a v tajnosti znovuotevřel vyšetřování veřejných prací v Palermu. Nedlouho poté, 19. července, byl svět šokován další vraždou – Paola Borsellina zabila bomba nastražená v autě.

V reakci na vraždy okamžitě vešel v platnost výnos, který rozšířil definici stíhatelných trestných činů, zavedl nová ochranná opatření pro ty, kteří spolupracovali s justicí, vězení pro mafiány bylo zpřísněno. V červenci bylo na Sicílii posláno 7 000 vojáků, kterým byly dány rozšířené pravomoci. Byla obnovena parlamentní komise

⁵⁴ Procacci, Giuliano: *Dějiny Itálie*, Praha, Lidové Noviny, 1997, s. 393-4.

⁵⁵ Schneider, J.: *Reversible destiny : mafia, antimafia, and the struggle for Palermo*, s. 156.

Antimafia . Ve stejné době byla zřízena nová instituce pod ministerstvem vnitra: Vyšetřovací ředitelství antimafia (*Direzione investigativa Antimafia*), která obdržela pravomoci a lidské zdroje pro koordinaci složek policie, karabiniérů a celních úřadů specializujících se na problematiku organizovaného zločinu. Okamžitě začala vyšetřování Falconeho vraždy. Vinným byl shledán mnohanásobný vrah Giovanni Brusca.⁵⁶

Mafie na intenzivní boj ze strany státu reaguje sérií útoků: 4. května 1992 došlo k explozi v Římě, při které bylo zraněno 22 lidí, obětí měl být novinář M. Costanzo. Ve stejném domě bydlel jeden z blízkých spolupracovníků soudce Borsellina . 27. května vybuchla bomba ve Florencii u Galerie Uffizzi, která zabila pět lidí. 2. června následoval výbuch v Římě u paláce Chigi⁵⁷, 27. června další exploze v Miláně a dvě v Římě. Jak při výslechu potvrdil Giovanni Brusca z organizace Cosa Nostra, útoky měly jediný cíl – „způsobit paniku veřejnosti a kolaps cestovního ruchu“⁵⁸.

5.2 Mobilizace Palerma a sdružení typu Antimafia

Tyto události šokovaly veřejnost a vyvolaly řadu demonstrativních akcí odporu proti mafii. V den Falconeho pohřbu přišli obyvatelé historického centra Palerma s originální myšlenkou jak vyjádřit svůj hněv a smutek. Vyvěsili z jednotlivých balkonů prostěradla s nápisy jako „Basta“ (Dost) nebo „Palermo žádá spravedlnost“ atd. Myšlenka prostěradel jako prostředku komunikace se ujala a lidé vyvěšovali prostěradla od 19. do 23. každého následujícího měsíce, aby připomněli památku mrtvých soudců. Obyvatelé Palerma nadšeně vítali nové vojáky, kteří byli do Palerma vysláni. Zorganizovali televizní spoty, a rozhodli se prodávat trička s nápisy „Dost“ a „Mafie poklekni“. Přesvědčili Palermského arcibiskupa Pappalarda, aby se 23. 6. v přesný čas Falconeho smrti rozezněly všechny zvony ve městě. Téhož dne byl utvořen lidský řetězec, který dosáhl délky celých 5km⁵⁹. O několik dní později, 27. 6., se do Palerma sjelo přes 70 000 členů odborů z celé Itálie. V těchto dnech se Palermo zdálo být znovu mobilizované. Vládní úředníci si nemohli nevšimnout, že „vážení občané“ města stáli za soudci skupiny Antimafia .

⁵⁶ Tamtéž, s. 149.

⁵⁷ Palazzo Chigi - sídlo italské vlády.

⁵⁸ Citováno dle: Čápková, A.: *Muži cíti*, Respekt, roč.13 (2002), č.2, s. 12.

⁵⁹ Tamtéž, s. 209.

Podle studie autorů Imes – Formez⁶⁰, která vyšla v roce 1995, existovalo v této době 80 asociací věnujících se boji proti organizovanému zločinu. Většina z nich byla založena po roce 1980. 63% nezískávalo žádné dotace z veřejných zdrojů.⁶¹ Aktivity těchto skupin se dělí do tří hlavních oblastí:

1. Prevence a boj proti organizovanému zločinu a úrovni sociální a kulturně – vzdělávací. Působí především v lidových čtvrtích jihoitalských měst, organizují různé programy a aktivity ve školách. Právě školství je přisuzován velký význam v boji proti mafii, neboť může mladým lidem vštípit zásady demokracie společenského soužití.

2. Ovlivňování veřejného mínění šířením informací o tomto fenoménu.

3. Podněcování občanské společnosti k podpoře občanských práv a povinností.

Dále se účastní manifestací, protestů, oslav.⁶²

5.3 Politické změny

Na počátku 90. let proběhla v Itálii tzv. Akce čisté ruce (*Mani pulite*) – celonárodní policejní vyšetřování politické korupce v 90. letech, která vedla k zániku tzv. První republiky a mnoha politických stran, například obou koaličních stran – Křesťanské demokracie a Socialistické strany (PSI⁶³). Mocenský monopol obou uvedených stran vedl k tomu, že prioritou vlády nebyly zájmy společnosti, ale osobní a stranické zájmy. Jen v letech 1991-1994 bylo 6000 obchodníků a členů parlamentu vyslýcháno v souvislosti s korupcí v rámci tohoto procesu⁶⁴.

V červnu 1992 nastoupil kabinet Giuliana Amata – tzv. „vláda profesorů“, které byl klientelismus a korupce cizí.⁶⁵ Po politických změnách v roce 1992 se na italské politické scéně vytvořila nová síla – Forza Italia (FI), v jejímž čele stál mediální magnát Silvio Berlusconi. Jeho společnost Fininvest byla téměř monopolním vlastníkem italských soukromých televizních sítí. Strana a její kandidátka byly vytvořeny roku 1994 a již téhož roku získal Berlusconi post italského premiéra. Během Berlusconiho premiérského období v roce 1994 byl Fininvest vyšetřován v rámci akce Mani Pulite. Úspěšně pak odrazil několik obvinění díky propagování lehčích trestů a menší důvěry

⁶⁰ Formez/Imes, *Cultura e sviluppo. L'associazionismo nel Mezzogiorno* (a cura di C. Trigilia), Catanzaro, Meridiana Libri/Donzelli, 1995.

⁶¹ Violante, L.: *Mafia e Società italiana- Rapporto '97*, Roma, Laterza, 1997, s. 30.

⁶² Tamtéž, s. 34.

⁶³ *Partito Socialista Italiano*

⁶⁴ Shelley, L.: *Mafia and the Italian State: The Historical Roots of the Current Crisis*, s. 662.

⁶⁵ Procacci, Giuliano: *Dějiny Itálie*, s. 394.

ve svědectví pentitů u soudů. Berlusconi a jeho strana se staví proti levicovosti milánských soudců, a obviňuje je ze snahy pomocí svých verdiktů odstavit pravicové a středové strany (zejména DC) z italské politické scény.⁶⁶

27. 3. 1993 předala sicilská prokuratura senátu autorizaci ke stíhání senátora a bývalého premiéra Giulia Andreottiho pro spolupráci s mafiánskou organizací. Senát ji přijímá a 26. 9. 1995 v Palermu začalo soudní přelíčení s jedním z nejmocnějších italských politiků.⁶⁷ Andreotti byl obviněn ze spolupráce s Cosa Nostrou, především v souvislosti se soudními procesy proti jejím členům. Nezávisle na tom, v rámci jiného vyšetřování, byl obviněn, že si objednal mafií vykonanou vraždu žurnalisty v roce 1979.⁶⁸ V roce 1999 soudci Roberto Scarpinato a Guido Lo Forte představili shrnutí případu bývalého premiéra. Po 200 soudních výsleších, požadovali pro Andreottiho patnáctileté vězení – maximální trest. Soudní porota nicméně rozhodla proti rozsudku⁶⁹ a proces byl dočasně uzavřen verdiktem „Nevinen, pro nedostatek důkazů“.

5.4 Zatčení Salvatora Riiny

Mnozí aktivisté skupiny Antimafia tvrdí, že stát by mohl zadržet nejhledanější mafiány na útěku, kdyby byl ochoten do toho vložit dostatek energie a zdrojů, a to i přes to, že mafie se všemožně snaží zmást stopy a jejich vyšetřovatelé jsou v neustálém ohrožení na životě. Opodstatněnosti výše uvedeného tvrzení nahrává i případ Salvatora Riiny, který byl od počátku 80. let nejvyšším představitelem Cosa Nostry a po víc než 20 let nebyl vůbec spatřen.

Riina se během doby svého stíhání v jednom palermském kostele oženil s Antoinetou Bagarella, jejich čtyři děti se narodily v nemocnicích a byly zapsány do matrik pod svými pravými jmény. Riina jednoduše žil před nosem vyšetřovatelů chráněn mnoha komplici. Zatímco se skrýval objednal vraždy Falconeho a Borsellina. V lednu 1993 byl Riina v Palermu konečně zatčen⁷⁰. Jak bylo zjištěno přesné místo, kde se nacházel, stále není jasné.

⁶⁶ Schneider, J.: *Reversible destiny : Mafia, antimafia, and the struggle for Palermo*, s. 296-7.

⁶⁷ Giulio Andreotti byl celkem sedmkrát italským premiérem, a to v následujících obdobích: Únor 1972 – Červenec 1973, Červenec 1976 – Srpen 1979, Červenec 1989 – Duben 1992.

⁶⁸ Lodato, S.: *Venticinque anni di Mafia. C'era una volta la lotta alla mafia*, BUR Maggi, Milano 2005, s. 448.

⁶⁹ Schneider, J.: *Reversible destiny : Mafia, antimafia, and the struggle for Palermo*, s. 152.

⁷⁰ Tamtéž, s. 161.

5.5 Reakce společnosti a Evropské unie na události 90. let

Boj proti organizovanému zločinu v Jižní Itálii v 90. letech charakterizují dvě významné změny: 1. Změna ze strany pořádkových sil a soudnictví, které pracují mnohem efektivněji než v minulosti. 2. Větší citlivost veřejnosti vůči této problematice a větší mobilizovanost. Prvním impulsem byla vražda generála Dalla Chiesy, další pak masakr v Ciaculli. Ačkoliv tato občanská mobilizace byla velmi emotivní, „příležitostná“, nestálá a trvala krátce, nesmíme podceňovat její význam. Tyto epizody jsou ovocem déle trvajících vývoje a přinášejí něco zcela nového – jsou znakem odmítnutí organizovaného zločinu ze strany sicilské společnosti.⁷¹

Poprvé rovněž instituce Evropské unie vyjadřují obavu z růstu mafiánského fenoménu, a to na celoevropské úrovni, dokonce i v zemích jako je Francie či Německo, kterých se tato problematika v minulosti týkala jen minimálně. Ve skutečnosti bylo toto nebezpečí předpokladatelné již nejméně od 70. let, nicméně EU na něj reagovala velmi pomalu,⁷² což uznává v rezoluci schválené Evropským Parlamentem 20.11.1997.⁷³

⁷¹ Volante, L.: *Mafia e Societa italiana- Rapporto '97*, s. 26.

⁷² Tranfaglia, N.: *Mafia, politica e affari : 1943-2000*, Roma : GLF editori Laterza, 2001, s. 295.

⁷³ Risoluzione sul piano d'azione contro la criminalita organizzata , dle Tranfaglia, s. 414.

6 Boj proti mafii v současné Itálii

6.1 Mafie po roce 2000

Zdá se, že se mafiánské organizace po událostech následujících masakry z počátku 90. let, vrátily od teroristické strategie zpět ke strategii oportunismu, která odmítá velké šokující činy a pracuje v podhoubí politiky a obchodu, vyhýbá se otevřeným střetům se státem.⁷⁴ „Dnešní mafie je méně násilná, ale mnohem infiltrovanější do každodenního života než v minulosti“ říká Silvana Saguto, sicilská soudkyně. „Žádná ekonomická aktivita není nedotčena mafii“ dodává. „Jakmile zatkneme jednoho zločince, nahradí jej jiný“⁷⁵ Zásadní význam má obchod s drogami. Díky němu se mafie dostala na vrchol své ekonomické moci. Podle Římského think-tanku Eurispes zisky mafiánských organizací na jihu Itálie odpovídají 10% italského HDP, tj. 100 billionům Euro⁷⁶. Největší zdroj příjmů je právě obchod s drogami, dále pak obchodní korupce a stavební projekty. Organizace s největším příjmem je pak Cosa Nostra.

Ve srovnání s dobou těsně po teroristických akcích počátku 90. let poklesl všeobecný zájem o problematiku mafie. Toto téma téměř vymizelo z italského tisku, kde se ve větší míře znovu objevuje až při příležitosti zatčení Bernarda Provenzana. Italská veřejnost se mnohem více zajímá o politické problémy své země. Dále její pozornost odvádí intenzivní proces ekonomické globalizace⁷⁷. Ani pro vládu premiéra Berlusconiho tato záležitost evidentně nebyla prioritou. V parlamentu v době jeho působení bylo až 80 poslanců, převážně právě z jeho strany Forza Italia, podezřelých či dříve přímo vyšetřovaných z kontaktů s mafii. Ochranu jim poskytovala poslanecká imunita, kterou by mohl zrušit právě jen parlament, kde však má FI většinu, takže o imunitu nikdo z nich nepřišel.⁷⁸ Pietro Lunardi, bývalý ministr financí v Berlusconiho vládě, se v srpnu 2001 vyjádřil, že „Italové si konečně musí na mafii zvyknout“.⁷⁹

6.2 Bernardo Provenzano

Po Riinově zatčení se nejvyšším představitelem Cosa Nostry stal Bernardo Provenzano. Některé zdroje dokonce tvrdí, že to byl právě on, kdo napomohl policii, která po Riinovi pátrala, a tím pádem zdědil pozici „bosse bossů“. Změně mafiánského

⁷⁴ Tranfaglia, N.: *Mafia, politica e affari : 1943-2000*, Roma : GLF editori Laterza, 2001, s. 297-8.

⁷⁵ Wilkinson, T.: *Mafia Takes a Lower Profile*, s. 13A.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tranfaglia, N.: *Mafia, politica e affari : 1943-2000*, Roma : GLF editori Laterza, 2001, s. 288-9.

⁷⁸ Čápková, A.: *Muži cti*, s. 12.

⁷⁹ Citováno dle: Lodato, S.: *Venticinque anni di Mafia. C'era una volta la lotta alla mafia*, s. 460.

vedení by napovídala i změna ve vnějším působení mafie.⁸⁰ Po svém nástupu Provenzano učinil strategické rozhodnutí zmírnit metody Cosa Nostry a zaměřit se na lukrativnější, ale méně viditelné obchodní činnosti a podniky.⁸¹ Žádné další vraždy velkých osobností. O období od roku 1993 se mluví jako o „*pax mafiosa*“⁸².

Provenzano byl na útěku před spravedlností od roku 1963. Od té doby nebyl po více než 40 let spatřen ani on ani žádná jeho fotografie. Nepoužíval mobilní telefon, Cosa Nostru řídil pomocí malých lístečků zvaných „*pizzini*“, které si její členové vzájemně předávali. Podle zpráv publikovaných tiskem byl nicméně ústředním bodem sítě vztahů po celé východní Sicílii.⁸³ 11. 4. loňského roku (2006) byl po dlouhých 43 letech na útěku Provenzano zatčen. Informační agentury po celém světě mluvily o historickém úspěchu italských státních institucí v boji proti mafii a kladly si otázku, kdo by mohl být novým mužem č.1 mafiánské organizace. Často byla zmiňována jména některých významných zločinců (Matteo Messina Denaro, Salvatore Lo Piccolo) jako možných nástupců zadrženého bosse. Zároveň se předpokládá, že organizace bude po otřesu, způsobeném Provenzanovým zatčením, potřebovat období usazení a reflexe, a to jak pro zhodnocení nové rovnováhy svých mnoha komponentů, tak pro rozhodnutí zda pokračovat v Provenzanově strategii „ponoření“ (*sommersione*), kterou mafie v posledních letech sledovala. Rovněž se spekuluje o tom, zda v rámci hledání Provenzanova nástupce proběhnou mafiánské války, či k němu dojde „hladce“.

Nicméně více než předčasné hypotézy je třeba ptát se na to, co z Provenzanova zatčení vyplývá a na co daná situace poukazuje. V minulosti mohli mafiáni na útěku před spravedlností žít přímo pod nosem svých pronásledovatelů, zčásti proto, že využívali hustých sítí svých ochránců a zčásti proto, že policie a soudy byly zkorumpované.⁸⁴ Změnily se tedy tyto podmínky? Proč však Provenzanovo zatčení trvalo dlouhých 43 let, když se po většinu doby skrýval na Sicílii (v oblastech Bagheria a Villabate, zatčen byl ve „svém“ Corleone) a dokonce se podrobil lékařským výkonům ve Francii? Provenzanovo zatčení je nepochybně velkým úspěchem italských soudů a policejních jednotek a jejich dlouhodobého úsilí. Zprávy kruhů blízkých

⁸⁰ Schneider, J., *Reversible destiny : mafia, antimafia, and the struggle for Palermo*, s. 294.

⁸¹ Wilkinson, T.: *Mafia Takes a Lower Profile*, s. 13A.

⁸² Z lat. „mafiánský mír“.

⁸³ Pignatone, G.: *La lotta alla mafia dopo l'arresto di Provenzano*, <http://www.unicost.it/doc/17-30.pdf>, 21.3. 2007, s. 17.

⁸⁴ Schneider, J.: *Reversible destiny : mafia, antimafia, and the struggle for Palermo*, s. 294.

italským orgánům zabývajícím se bojem s mafii zdůrazňují tvrdý dopad státní represe na mafii.⁸⁵

Že se jedná o porážku mafie ze strany státu je však podle mého názoru nepravděpodobné, neboť mafie již mnohokrát prokázala, že její fungování nestojí na jedné osobě. O tom jak moc tento úder ze strany státu mafii otřásl se dá jen spekulovat, neboť do jejího vnitřního fungování ve skutečnosti nikdo nevidí. Ačkoliv od Provenzanova zatčení uběhlo již více než jeden rok, zdá se být na podobné spekulace příliš brzy.

⁸⁵ Viz. Pignatone, Giuseppe: *La lotta alla mafia dopo l'arresto di Provenzano*, <http://www.unicost.it/doc/17-30.pdf>, 21.3. 2007, s. 19.

7 Mafie v širším kontextu

7.1 Mafie a politika – od spolupráce ke střetu

Mafie zakládá své působení na rozdrobení společnosti, zabránění vzniku důvěry ve společnost, která by se přirozeně vztahovala ke státu jako výchozímu a záchytnému bodu. Takovou situaci však není možno vyřešit jednorázovými opatřeními v momentě krize. Je nutno dotknout se základů, chceme-li doufat ve změnu. Přicházíme tak ke kontrastu, který v sobě mafie skrývá: na jedné straně se odehrávají masakry, kde se mafie prezentuje jako ozbrojený protivník státu, na druhé straně se však jedná o systém tajných dohod mezi vládními stranami a podniky, systém dohod o vzájemné podpoře.

Již roku 1876 mafiánský don Rafaele Palizzolo reformoval dosavadní strategii nevměšování se mafie do veřejného života a vstoupil do politiky. Dosáhl toho, že jeho přítel don Crispi byl zvolen premiérem Sicílie. Celý ostrov se tak prakticky dostal pod kontrolu mafie.⁸⁶ Souvislost mezi mafií a politikou se tedy objevuje již od počátku mafiánského vlivu na určitém území. Již tehdy si mafie udržovala blízké kontakty s politiky. Jednalo se zejména o sicilské politiky a kontakty se tedy pohybovaly na lokální úrovni. V polovině 50 .let spolčování mezi představiteli mafie a politického života proniká i na celonárodní úroveň. Mafie tedy získává možnost ovlivňovat státní instituce, soudnictví a zákonodárství. Upevňuje si tak postavení na územích svého tradičního vlivu a rozšiřuje jej do nových oblastí. Postupně se pak začíná vzájemné ovlivňování státu a mafie měnit na podmaňování si státu ze strany mafie. Na Sicílii si Cosa Nostra buduje absolutní moc nad teritoriem. V 70. letech pak mafie navazuje kontakty s předními sicilskými podnikateli, zkorumpovanými tajnými službami atd. Také vztah mafie a politických institucí se mění a nabývá především ekonomické povahy.⁸⁷

Poválečná struktura italské politiky, která se vyznačovala nestabilitou vlád, měla za následek přístupnost politiků k dohodám s mafií. Politici neustále bojovali o volební hlasy a byly ochotni za jejich poskytnutí ze strany mafiánských skupin platit ekonomickými výhodami a tolerováním organizovaného zločinu. Mafiánské podniky tedy dostávaly lukrativní státní zakázky a imunitu, pokud zprostředkovaly hlasy, které vládnoucí koalici umožnily držet se u moci. To se týkalo jak Křesťanské demokracie,

⁸⁶ Nožina, M.: *Italský organizovaný zločin*, Mezinárodní politika, 8/2000, s. 24-25.

⁸⁷ Pezzino, P.: *Le Mafie*, s. 57-8.

tak socialistických stran. Toto odhalení a zveřejnění italskými médii přispělo k pádu vládnoucí centristické koalice DC a Socialistické strany a jejímu nahrazení Berlusconiho vládou roku 1994⁸⁸. Berlusconi sám a mnozí z poslanců jeho strany však byli taktéž podezříváni a vyšetřováni ze spolupráce s mafii.

Někteří odborníci vnímají Itálii, kde po více než jedno století existuje vztah symbiózy mezi státem a kriminalitou, jako kriminalizovaný stát. Tvrdí, že právě proto Itálie nedisponuje politickou mocí adekvátní jejímu členství ve skupině hlavních ekonomických velmocí G8.⁸⁹ To však neznamená, že by boj proti mafii a organizovanému zločinu v Itálii vůbec neexistoval. Jak bylo výše uvedeno, od 80. let italské soudy a policejní složky na tomto poli zaznamenaly mnohé úspěchy.

7.2 Mafie a společnost

Důvodem proč je téma mafie často diskutováno nejsou jen vnitřní mafiánské války, úspěchy či neúspěchy pořádkových sil, ale také mnohem komplexnější otázka - totiž problém jihoitalské společnosti postavit se proti mafii, její tichý souhlas, ke kterému se vždy znovu vrací.⁹⁰ Po dlouhou dobu se mafie opírala právě o tento souhlas, neboť udržovala kázeň, přestože si ji vynucovala násilnými metodami. Po druhé světové válce začíná sice do jisté míry mizet, ale málokdo je schopen se mafii otevřeně postavit.

Mnohé bychom mohli zařadit do skupiny, která za fašismu byla nazývána „*zona grigia*“⁹¹ – tedy ti, kteří s režimem ani nespolupracovali ani proti němu neprotestovali. Dnes se tento termín používá ve vztahu k mafii – mnozí v této otázce preferují nezaujímat žádné stanovisko. Tato vrstva většinou nemá sympatie k mafiánskému násilí, na druhé straně si však nedovede představit jinou cestu vývoje než tu, kterou zajišťuje protekcionářský systém podnikatelské mafie. Mnozí občané z tohoto systému nepřímo získávají výhody.⁹² Mafie totiž určitou „ochranu“ skutečně poskytuje, je to součást její strategie zajišťování pořádku. To se odráží i na vnímání mafie místními obyvateli. V průzkumu v roce 2001 v Sicilské Lilicatě polovina studentů gymnázia na otázku „Co je mafie?“ vyjádřila, že se jedná o „určitý systém, který udržuje pořádek ve společnosti“⁹³. Také rétorika mafie: „všichni jsme na stejné lodi“, jejich proklamovaná

⁸⁸ Shelley, Louise I.: *Mafia and the Italian State: The Historical Roots of the Current Crisis*, s. 669.

⁸⁹ Tamtéž, s. 679.

⁹⁰ Violante L.: „*Mafia e Società italiana*“ - *Rapporto '97*, s. 5.

⁹¹ Tzv. šedá zóna .

⁹² Violante L.: „*Mafia e Società italiana*“ - *Rapporto '97*, Roma, Laterza, 1997, s. 5.

⁹³ Čápravá, A.: *Muži cti*, Respekt, roč.13 (2002), č.2, s.12.

láska k rodnému městu a přísliby podpory místní výroby atd. přispívá ke zvýšení počtu těch, kteří k ní zaujímají neutrální pozice⁹⁴. Často se uvádí, že problematika mafie vychází ze špatné ekonomické a sociální situace. Ačkoliv to zní logicky, proti tomuto tvrzení se staví fakt, že obrovský boom mafie nastal právě v letech ekonomického rozkvětu.

7.3 Mafie v italském tisku

Téma mafie zůstává téměř ve všech denících uzavřeno v oddíle černé kroniky. Zčásti to může být dáno tím, že žurnalisté, kterým bylo toto téma svěřeno se postupně stali specialisty, experty s převážně justičním pohledem na věc. Tento přístup však nestačí k uchopení otázky ve své celistvosti a se všemi jejími důsledky a dopady na společnost.

Samozřejmě existovaly příležitosti při nichž se téma mafie na stránky novin dostalo: období Maxi procesu, masakry v Capaci a ulici D'Amelio.⁹⁵ Nicméně málokterý z novinářů byl schopen sledovat a popsat dopad rozšiřování fenoménu mafie na politiku, ekonomiku a finance. Právě v zemi, která je mafií „nakažena“ nejvíce, se tisk o této problematice dostatečně nezmiňuje, ačkoli v reálu ovlivňuje každodenní život, fungování trhu, aktivity firem a oběh financí.⁹⁶ Vezmeme-li však v úvahu povahu samotného mafiánského fenoménu a citlivost tématu v italském prostředí, není tento fakt tolik překvapující. Na druhé straně pro kampaň antimafie byl velmi důležitý zvýšený zájem médií, v klíčových momentech historie boje proti mafii.⁹⁷

⁹⁴ Violante L.: „*Mafia e Societa italiana*“- *Rapporto '97*, s. 11.

⁹⁵ Tzn. Vraždy Falconeho a Borsellina.

⁹⁶ Violante L.: „*Mafia e Societa italiana*“- *Rapporto '97*, s. 136

⁹⁷ Shelley, L.: *Mafia and the Italian state: The Historical Roots of the Current Crisis*, s.670.

8 Důležité body zákonodárství Antimafia

V této kapitole bych chtěla přiblížit základní body italské legislativy vztahující se k fenoménu mafie a boji proti ní.

Základní zákon, od něž se odvíjí celý normativní zákon Antimafia je zákon z 31. května 1965, č. 575 „Opatření proti mafii“. Prakticky tento zákon rozšiřuje možnost uplatnění systému preventivních opatření proti tzv. „společensky nebezpečným osobám“ (věnujícím se především obchodu s drogami, obchodu s bílým masem, pašeráctví) také na mafiánské skupiny⁹⁸.

O deset let později došlo k rozšíření působnosti tohoto zákona, když zákonem z 22. května 1975 č.152 „Opatření k ochraně veřejného pořádku“, články 18 a 19 bylo stanoveno, že jeho normy budou aplikovatelné také na osoby, které se podíleli na přípravných aktivitách vedoucích k podvratné činnosti a terorismu.⁹⁹

Radikální změnu v zákonodárství Antimafia přinesl rok 1982, jmenovitě zákon z 13. září 1982 č. 646 (rovněž zvaný Rognoni – La Torre), který zavedl právní pojem „mafiánské spolčování“. Samotná příslušnost k mafiánské skupině se stala trestným činem. Tento zákon tedy umožnil zatknout mnoho důležitých zločinců z řad mafie, včetně Bosse Sicilské Mafie Salvatora (Tota) Riiny.¹⁰⁰ Zákon dále udělil zvláštní vyšetřovací pravomoci státnímu prokurátorovi a policejnímu řediteli, včetně práva zbavit majetek, který byl získán jako výsledek příslušnosti k mafiánské skupině.

Téhož roku zákonem ze 6. září „Opatření nutná ke koordinaci boje proti mafii“ byla ustanovena pozice Vysokého Komisaře. Tato funkce spočívala v koordinaci administrativních orgánů a policie a ve vyšetřování a právu na získání informací od orgánů veřejné správy, bankovních ústavů atd.

Další významné kroky v legislativě Antimafia byly podniknuty roce 1989, zákonem č. 230 ze 14. května týkající se zabaveného majetku, která dává zvláštní pravomoci vyšetřujícím soudcům¹⁰¹.

⁹⁸ Nanula, G.: *La lotta alla mafia : strumenti giuridici, strutture di coordinamento*, s. 1.

⁹⁹ Nanula, G.: *La lotta alla mafia : strumenti giuridici, strutture di coordinamento*, s. 2.

¹⁰⁰ Shelley, L.: *Mafia and the Italian State: The Historical Roots of the Current Crisis*, s. 670.

¹⁰¹ Nanula, G.: *La lotta alla mafia : strumenti giuridici, strutture di coordinamento*, s. 4.

O rok později byl pozměněn zákon z roku 1965 a byly zavedeny nové postupy proti nelegálním činnostem mafiánských skupin.

Rok 1991 přinesl mnoho nových opatření: opatření týkající se únosů osob za účelem vydírání, které měly chránit rodinu a majetek oběti, dále opatření týkající se těch, kteří s policií spolupracovali (*pentiti*), odposlouchávání, průhlednosti administrativy.

10. října byla ustavena Generální rada pro boj s organizovaným zločinem a Vyšetřovací ředitelství Antimafia, byla zastavena činnost Vysokého komisaře a 20.11. byla založena Národní prokuratura a Krajská ředitelství Antimafia. Téhož roku byl založen fond pro oběti vydírání.¹⁰²

V srpnu 1993 byla v Itálii ratifikována konvence Rady Evropy, která měla usnadnit mezinárodní spolupráci v boji proti nejzávažnějším formám kriminality.

V dalších letech přibýly či byly pozměněny další zákony upravující boj proti organizovanému zločinu. Zákony pro boj s organizovaným zločinem tedy nechybějí, naopak: legislativní rámec se zdá být široký a efektivní. Zbývá tedy odhalit osoby, na něž by tento legislativní systém měl být aplikován¹⁰³.

Ve výše uvedených zákonech se často objevuje termín „Asociace mafiánského typu“. Pro jejich uplatňování je nutné specifikovat co taková asociace znamená:

Nanula ji specifikuje takto: jedná se o skupinu s přísnou hierarchií moci a funkcí, na jejichž vrcholu stojí „boss“. Funguje na základě schopnosti vyvolat strach, který vychází z efektivity a neuchopitelnosti celé struktury a schopnosti použít násilí a zvůli v klimatu naprosté normálnosti a běžných vztahů. Metody zastrašování jsou užívány i v rámci skupiny samotné, kde nedodržení přesně daných pravidel bývá trestáno fyzickým útlakem. Tyto „asociace“ bývají velmi flexibilní se širokým záběrem trestné činnosti a rychlou regenerační schopností. Jejich síla se skrývá ve velmi blízkých vztazích (často rodinných) a vzájemné závislosti jednotlivých členů. Dále se vyznačují schopností proniknout do jádra institucí, často spolupracují s mocnými osobnostmi politického života. Samozřejmě ne všechny mafiánské organizace odpovídají této charakteristice se stejnou intenzitou.¹⁰⁴ Mafiánská organizace sama o sobě by ještě

¹⁰² Nanula, G.: *La lotta alla mafia : strumenti giuridici, strutture di coordinamento*, s. 5.

¹⁰³ Tamtéž, s. 6.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 9.

nemusela být nelegální. To, co jí nelegální činí je právě princip zastrašování a provozování kriminální činnosti.

8.1 Preventivní opatření:

Aby měla preventivní opatření požadovaný přínos, není možné limitovat je jen na přímá preventivní opatření, která zabraňují určité osobě páchat kriminální činnost. Týkají se i represivních opatření, která mají sloužit jako odstrašující příklad v boji proti mafii.¹⁰⁵

Co se týče trestního práva, první krok k preventivním opatřením byl učiněn zákonem 13. září 1989, č. 646, který mimo jiné zavedl dva nové trestné činy: asociace mafiánského typu (článek 416) nekalá soutěž s násilím či výhrůzkami (článek 513). Poprvé je uznáno, že mafiánská organizace nemůže být vnímána pouze jako určitý druh chování ze sociologického hlediska, ale jako skutková podstata určité kriminální činnosti, odlišná od běžné kriminální činnosti. Od té doby došlo k výraznému pokroku: schválení četných normativních opatření (zákon z 19. 3. 1990, č. 55) atd.

V oblasti procesního práva to pak byly nové techniky týkající se zejména vyšetřování v oblasti finanční, podnikatelských aktivit a smluv. Rozšířené používání telefonických odposlechů zjednodušilo hledání důkazů. Zákon z 13. 2. 2001 č. 45 modifikuje pravidla pro ochranu svědků spolupracujících se zákonem v jejich prospěch.

106

¹⁰⁵ Consiglio nazionale dei dottori commercialisti: *Sequestro antimafia e amministrazione giudiziaria* Fondazione Aristeia, Istituto di ricerca dei dottori commercialisti, Milano : EGEA, c2002, s. 1.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 2.

Závěr

Historie mafie a boje italského státu proti tomuto fenoménu ukazuje, že státní složky bojující proti mafii, společnost i mafie samotná prošly pestrým vývojem, během něhož se měnila jejich vzájemná interakce. Mafie prokázala svou flexibilitu, když pohotově reagovala na změny jihoitalské společnosti a vstoupila do světa financí a podnikání. Boj státu proti mafii zažil svůj největší vzestup v 80. letech a vyvrcholil Maxi procesem v letech 1986–7, na dno se dostal v létě 1992. Po krvavých událostech onoho roku se jihoitalská společnost odklání od mlčení a vystupuje proti mafii. Ačkoliv je boj proti mafii v posledních desetiletích zcela jistě intenzivnější než v minulosti, zdaleka se nedá mluvit o její porážce.

V úvodu své práce jsem si kladla otázku, čím se tedy liší mafie od ostatních forem kriminality a v čem spočívá její síla. Velmi důležitým aspektem mafiánských organizací je jejich soudržnost, koordinovanost a spojení se širší společností. K její síle rozhodně přispěla politická situace v jižní Itálii, která mafii po dlouhou dobu ponechala v podstatě volnou ruku a kontrolu nad rozsáhlým územím. Díky své propojenosti se společností ovládá mafie volební hlasy, čímž se stává atraktivním partnerem pro politiky, kteří získávají volební hlasy výměnou za tichou toleranci působení mafie na určitém teritoriu. Angažovanost mafie v politice pak má logicky vliv na boj státu proti těmto organizacím.

Rozhodně si však myslím, že mafie není neporazitelná. Její kořeny sahají „jen“ do 19. století, není tedy součástí dlouhodobé sicilské tradice a kultury, jak by se na první pohled mohlo zdát. Velkým krokem vpřed v boji proti mafii byla vzpoura sicilských obyvatel na počátku 90. let a vznik sociálního hnutí Antimafia. Tyto události ovlivňují veřejné mínění a mafie je závislá právě na souhlasu společnosti. Rovněž italské zákonodárství postupně směřuje ke konkrétnějším a tvrdším opatřením proti organizovanému zločinu. Za ukazatel vývoje směrem k ostřejšímu boji proti mafii snad můžeme považovat také zatčení mafiánského bosse Bernarda Provenzano v dubnu loňského roku, poté co se mu podařilo skrývat se po dobu celých 40 let, z nichž převážnou většinu strávil přímo na Sicílii.

Jakékoliv prognózy do budoucnosti by byly jen dohady a nepodložené hypotézy, neboť skutečnou sílu mafie je skrz hradbu mlčení a tajemna, kterými je obklopena, těžké odhadnout stejně jako se těžko posuzuje skutečné odhodlání italských státních a jihoitalských regionálních složek proti ní zasáhnout.

Dovolím si však skončit svou práci slovy soudce Giovanniho Falcone: „*Mafie není nepřemožitelná, je to lidský počin a jako každý takový měla začátek a jednou bude mít konec. Je však třeba si uvědomit, že je to fenomén velmi závažný a dá se nad ním zvítězit ne očekáváním hrdinství od bezbranných občanů, ale zaangażováním do tohoto boje nejlepší síly státních institucí.*“¹⁰⁷

¹⁰⁷ http://digilander.libero.it/inmemoria/pool_antimafia.htm

Použitá literatura

- Ando S., Campione G., Romano A.: *Antimafia Perché ?*, Messina 1988.
- Arlacchi, P.: *Italská mafie a její podnikání*, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002.
- Biagi, Enzo: *Mafia. Dentro i misteri di Cosa Nostra dal dopoguerra a Falcone e Borsellino*, Milano Panorama, 1992.
- Consiglio nazionale dei dottori commercialisti: *Sequestro antimafia e amministrazione giudiziaria*, Fondazione Aristeia, Istituto di ricerca dei dottori commercialisti, Milano : EGEA, 2002
- Crisantino, A.: *Capire la mafia*, Palermo, La luna, 1994.
- Jamieson, A.: *The antimafia: Italy's fight against organized crime*, St.Martin's Press. NY, USA 1986.
- Leonardi, Nanetti: *Italian Politics – a review*, Frances Pinter Publishers, USA 1986.
- Lodato, S.: *Venticinque anni di Mafia. C'era una volta la lotta alla mafia*, BUR Maggi, Milano 2005.
- Lupo, S.: *Storia della mafia dalle origini ai giorni nostri*, Roma: Donzattello, 1997
- Nanula, G.: *La lotta alla mafia : strumenti giuridici, strutture di coordinamento, legislazione vigente* / Gaetano Nanula, Milano : Giuffrè, 1999.
- Palliotti, V.: *Storia della Camorra*, Legatoria del Sud, Ariccia, Roma, 2004.
- Pezzino, P.: *Le Mafie*: Giunti-Casterman , Firenze, 1999.
- Procacci, G.: *Dějiny Itálie*, Praha, Lidové Noviny, 1997.
- Schneider, J.: *Reversible destiny: Mafia, antimafia, and the struggle for Palermo*, University of California press, 2003.
- Spootts, F.; Wieser, T.: *Italy: A Difficult Democracy*, Cambridge University Press, Cambridge, 1986.
- Tranfaglia, N.: *Mafia, politica e affari : 1943-2000*, Roma : GLF editori Laterza, 2001.
- Violante L.: *„Mafia e societa italiana“- Rapporto '97*, Roma, Laterza, 1997.

Články z periodik:

Čáková, A.: *Muži cti*, Respekt, roč.13 (2002), č.2, s.12.

Nožina, M.: *Italský organizovaný zločin*, Mezinárodní politika, 8/2000, s. 24-25.

Shelley, L.: *Mafia and the Italian State: The Historical Roots of the Current Crisis*, Sociological Forum, Vol. 9, No. 4, 1994.

Wilkinson, T.: *Mafia Takes a Lower Profile*, The Sun, Friday, July 16, 2004, s.13A.

Internetové zdroje:

Pignatone, Giuseppe: *La lotta alla mafia dopo l'arresto di Provenzano*:
<http://www.unicost.it/doc/17-30.pdf>, 5. 5. 2007.

Direzione investigativa Antimafia:
http://www.interno.it/dip_ps/dia/pagine/normativa.htm, 5. 5. 2007.

Enrico Galavotti, *Storia della mafia*:
<http://www.homolaicus.com/storia/contemporanea/mafia/mafia.htm>, 5. 5. 2007.

Parlamento Italiano, Commissione parlamentare d'inchiesta sul fenomeno della mafia e delle altre associazioni criminali similari:
www.camera.it/bicamerale/antimafia/home.htm, 5. 5. 2007.

Centro Siciliano di Documentazione "Giuseppe Impastato", Mafia e antimafia: un percorso di analisi: <http://www.centroimpastato.it/tesauro/storia.htm>, 5. 5. 2007.

Libero: http://digilander.libero.it/inmemoria/pool_antimafia.htm, 5. 5. 2007.

Summary

This thesis deals with the topic of the Italian mafia, which has proved to be a long-term but at the same time very up-to-date issue of Italian politics, economics and society. During the past 150 years, the mafia went through significant changes adapting itself to the transforming Italian society. As it started to interfere in Italian industry and business, the mafia's influence has spread all over the territory of Italy.

Also, the approach of the Italian state towards the mafia has changed during the history, and underwent various stages differing from silent tolerance to open fighting. The peak of this fight was brought by the years 1986 and 1987 when the so-called Maxi-process against Cosa Nostra was held. The hardest defeat it suffered, on the other hand, was the year 1992, when a series of mafia killings took place and judges Falcone and Borsellino were murdered. These events meant an impulse for the South-Italian society to change its approach towards the mafia. People abandoned the attitude of silent tolerance and started open protests against the mafia.

Although the fight against the mafia has been more intensive in the last decades than it was in the past, we can not talk about the mafia's defeat at all. The mafia's particular strength has its roots in the coherency of its organizations and their connections with the society and politics. Since the mafia groups have control over the votes in their respective territories, the politicians are often willing to tolerate these organizations in exchange for the votes.

On the other hand, the mafia definitely is not unbeatable: its roots do not go back further than to the 19th century, which proves that mafia is not an integral part of the Italian culture and tradition. The public protest against the mafia in 1992 meant a significant step forwards in the fight against this phenomenon and so did the changes in the Italian legal system. Also, the arrest of Bernardo Provenzano can be regarded as an indicator of a harder crack-down on the mafia. However, any prognosis of the future course of the events would be just a baseless hypothesis, since the real strength of the mafia is very hard to assess as well as the actual willingness and determination of the Italian political representatives to fight it.

The paper is divided into eight chapters. They are structured chronologically, with the exception of chapters n. 1, 7 and 8 that are supposed to offer a general

perspective of certain issues regarding the mafia and the fight of the Italian state against it.

The first chapter is focused on the term *mafia* itself, the various mafia organizations in Italy and some specific aspects of the mafia phenomenon.

The second chapter deals with origins of the mafia and its first activities, in particular, the chapter concentrates on the era of fascism and World War II and is finished by a description of the transformations that took place in 1950s and their influence on the mafia.

The third chapter analyzes the situation in 1960s and 1970s when the mafia's main interest transferred from agrarian activities to industry and business. In this era the Parliamentary Commission Antimafia was established.

The fourth chapter concerns the 1980s and its revolutionary events of the fight against the mafia, concentrating on so-called Maxi – process – the first main trial with the mafia.

The fifth chapter presents the main events of 1990s in relation to mafia. The main points of interest are the murders of judges Falcone and Borsellino and the following turn of the Sicilian society against the mafia. The chapter also mentions the changes that this period brought in terms of politics – both at international and Italian national levels.

The sixth chapter concerns the mafia in contemporary Italy. The paper is chronologically concluded with the arrest of Bernardo Provenzano in April 2006 and interprets some of the hypothesis regarding the future course of events.

The seventh chapter is entitled “*The mafia in broader context*”. Its aim is to summarize some of the aspects of the mafia phenomenon. The chapter is concentrated on three of them: the mafia and politics, the mafia and society and the mafia in the Italian press.

The last chapter provides the overview of the main points of the Italian legislation concerning the fight against the mafia.